

БІБЛІОТЕКА, РОКИ, ЛЮДИ, ДОЛІ
(Збірка нарисів та фотодокументів. Вип. 1.)

З М І С Т

Від упорядника

Бальцер И.Г. Как это было (из истории отдела абонементов 40-60-х годов XX столетия)

Беляева Л.О. Мозковий центр Бібліотеки (з історії довідково-бібліографічного відділу)

Колодка Л.І., Степаненко І.П. Еволюція міжбібліотечного абонементу в ОУНБ імені О.М.Горького: спроба історичної розвідки

Тимочко Г.Г. Серце бібліотеки (з історії відділу читальних залів)

Нагорна Г.М. Історія та сучасність відділу краєзнавства Запорізької ОУНБ імені О.М.Горького

Купреєва Н.А. Директорський корпус Запорізької обласної універсальної наукової бібліотеки імені О.М. Горького

Степаненко І.П. Надійні помічники: перетворення ідей у повсякденне життя

Бубнова Н.Ф. Мои дорогие заведующие

Шкарупа С.В. Вся жизнь – на благо книги

Мажара Л.Є. Коваль спеціалістів – Пономарьва Стелла Віталіївна

Мажара Л.Є. Головний координатор: Ганна Опанасівна Чуланова

Маслова М.В. Любов Олексіївна Беляева: керівник, наставник, колега

Мажара Л.Є. Размышления над тетрадью учета методической работы

Степаненко И.П. Методисты былых времен

Кійко О.М. Перший керівник відділу документів іноземними мовами

Галерея портретів ветеранів бібліотеки, життєпис яких, не відображений у картинах даної збірки

Від упорядника

"Йдучи в майбутнє, у минулого запитай шлях"
(невідомий автор)

В юності, в молодості ми не особливо переймаємося минулим, не задумуємося над майбутнім. Отак і наші колеги-співробітники обласної бібліотеки імені О.М.Горького 40-80-х років ХХ століття, перенісши лихоліття війни, тяготи відбудови країни, міста, рідної "горьківки", радіючи змінам на краще в соціально-політичному, культурному житті, не вважали за потрібне фіксувати всі події, які відбулися в колективі. В звичному, буденному не бачилася історія, яка, власне, і складається із фактів, подій, імен, спогадів, живих розповідей. Тому і не дивно, що зараз, не маючи документальних підтверджень багатьом моментам народження, становлення і розвитку закладу, дослідникам дуже важко показати багатокольорове життя бібліотеки в усіх його проявах, представити цілісну картину того, чим жили бібліотечні працівники в різні періоди.

Хочеться віддати належне колишньому директорові бібліотеки (нині покійному)

Анатолію Івановичу Бальцеру, який відійшовши у 1982 році від справ, спрямував свої творчі пошуки і енергію на узагальнення матеріалів про книгозбірню та написав у 1995 році нарис з її історії (доповнений і перевиданий у 2002 році ^{1/}). Йому вдалося відслідкувати основні етапи розвитку бібліотеки протягом 1904-1997 рр., реконструювати окремі історичні періоди, доповнивши їх власними спогадами. Особливої уваги заслуговує насиченість нарису фактографічною інформацією про діяльність закладу повоєнного періоду, про колег, з якими автор був зв'язаний спільною працею, дружніми стосунками.

Започаткована А.І.Бальцером добра справа дослідження історії Бібліотеки отримала своє логічне продовження у розвідках працівників книгозбірні у ході підготовки до 100-річного ювілею ^{2/}, участі персоналу у щорічних краєзнавчих читаннях (2001-2010 рр.), публікаціях результатів

^{1/} / Бальцер А.І. На службі народові. - Запоріжжя: Поліграф, 2002. - 84 с.

^{2/} / Регіональна бібліотека: розвиток потенціалу в сучасному інформаційному просторі: матеріали науково-практичної конференції/ Уклад. Н.Купреєва, І.Степаненко. -Запоріжжя: Поліграф, 2004. -41 с.

Степаненко І.П. Знайомі та невідомі факти історії бібліотеки // "Повний вік мій бібліотеці: 1904-2001. Бібліограф, покажчик. - Запоріжжя: Поліграф, 2004. - С.6-11.

відповідних напрацювань у збірниках "Історія бібліотечної справи на Запоріжжі" (2002 р.), "Бібліотечне краєзнавство" (випуски 1-4).

Гортаючи сторінки архівних документів, внутрішніх матеріалів закладу (накази і розпорядження директорів, плани, звіти, альбоми, видавнича продукція), місцевих періодичних видань, усвідомлюєш, як дивовижно переплітається історія бібліотеки з долею її співробітників! В котре пересвідчуєшся, що саме духовна аура бібліотеки часто формує особистість бібліотекаря.

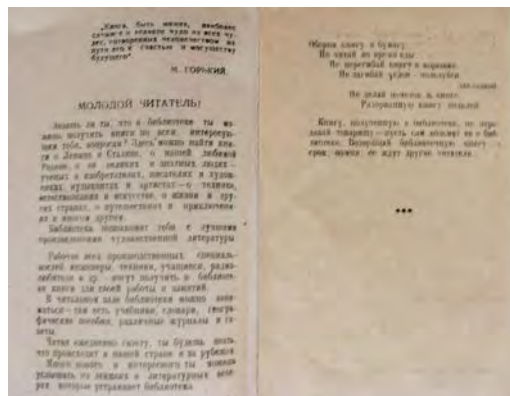
Шкода, що відсутність періоджерел не дає нам змоги відслідкувати долі бібліотекарів, які своїм невтомним самовідданим трудом в нелегкі часи дореволюційного, постреволуційного періодів, закладали основи майбутньої головної книгозбірні Запорізького краю.

Дещо благополучнішим, у плані наявного фактичного матеріалу, для дослідників історичного минулого закладу, є повоєнний період.

За скупими рядками наказів директорів Г.В. Панічевої, М.Ф. Гришко, Г.С.Рябошапки іноді ховаються судьби багатьох наших колег, яким довелося з нуля відновлювати обласну бібліотеку після Великої Вітчизняної війни, докладати максимум зусиль до налагодження якісного обслуговування читачів, поліпшення умов їх роботи, розгортання культурно-просвітницької діяльності серед широких верств населення. І може найвищою оцінкою подвижницької праці колективу 1946-1948 років стали Грамоти ЦК профспілки працівників політосвітніх установ СРСР та Комітету в справах культурно-освітніх установ УРСР за перемогу в республіканському соціалістичному змаганні бібліотечних працівників. Безсумнівним раритетом є Грамота 1946 р., адже вона виготовлена вручну.

Любов'ю до своєї професії, бібліотеки, турботою про збереження її надбань, щирим бажанням допомогти молоді в самоосвіті, підвищенні професійного рівня просякнуті і тогочасні пам'ятки читачам, які готувалися спеціалістами закладу для широкого розповсюдження, рекомендаційні списки різної тематики, індивідуальні плани читання, бібліотечні плакати (форма популяризації літератури відома більшості із нас лише з підручників). Із "Пам'ятки..." 1948 року:

Вміли наші колеги і відпочивати після нелегких трудових буднів. Пам'ять про спільні поїздки, мандрівки краєм, святкування залишились у фотографіях. Вдивляєшся в неймовірно світлі образи наших колег-посередників, зафіксованих на пожовклих вже від часу знімках, і ще раз переконаєшся, яким насправді згуртованим був невеличкий колектив бібліотеки, як об'єднувала їх душі і серця сумісна робота, чергова можливість разом провести вихідний чи святковий день, поспілкуватися поза межами закладу.

*Парк Металургів, 1953
р.
(сидять: в центрі
З.Г.Костиця; стоять:
друга зліва
О.В.Раєвська,
О.В.Пасицька,
І.Г.Бальцер)*

*Асканія-
Нова, 1958
р.
(В
першому*

*ряду: перший справа А.І.Бальцер;
в другому ряду: перша зліва О.В.Раєвська, І.Г.Бальцер, З.Г.Костиря)*

*Пуш
кінс
ькі
гори
,
197
2 р.
(сид
ять
злів
а
нап
раво
:
А.І.
Баль*

*цер, С.І.Артамонова, Г.О.Чуланова, І.Г.Бальцер, Л.Я.Василенко,
І.П.Степаненко, Л.І.Ігнатюк; стоять зліва направо: Л.Г. Левіна,
Л.І.Смиченко, О.В.Пасицька, А.М.Заставська, Ф.Є.Пісецька,
М.С.Бабенко, Н.І.Ізмалкова)*

*Радую, що більше ніж піввікова відстань між поколіннями
бібліотекарів-горьківців 40-60-х рр. XX ст. і початку XXI ст. не
зруйнувала добру традицію колективу загального відпочинку, сумісних*

екскурсії.

... Минали роки, змінювалися покоління бібліотекарів-горьківців. Служінню бібліотеці віддали значну частину свого життя А.І. Бальцер, І.Г.Бальцер, З.Г. Костиця, К.В. Богуславська, Т.С.Сукманова, Г.О. Чуланова, В.І. Жук, С.І. Артамонова, К.Ф. Кулик, П.Т. Кищенко, яких, на жаль, вже немає серед нас. Це були чудові бібліотекарі-практики, талановиті організатори, одностудії, які могли вміло вирішувати найскладніші завдання.

З ОУНБ тісно переплелася і особиста біографія М.С.Бабенко, С.В. Пономарьової, К.Я. Протасової, Н.І. Измалкової, Е.Й. Соколової, Л.В. Закарлюки, Н.Ф. Бубнової, С.Я. Вільчек, С.П. Кійко, Г.П. Ратнікової, Ю.Г. Манько, М.А. Шеленберг, Ф.Є. Пісецької та багатьох-багатьох інших наших колег.

Деякі з них світили яскравими зірками на ниві бібліотечної справи, а інші просто сумлінно та непомітно виконували рутинну звичну роботу, без якої, як відомо, в нашій професії обійтись не можливо.

Зараз важко переоцінити слід, який залишили в насиченій події і доленосними перипетіями історії бібліотеки наші попередники та їм вдалося головне: зберегти спадкоємність у розвитку закладу, розкрити його потенціал і можливості, зорієнтувати роботу на виконання основних функцій і обов'язків провідної регіональної книгозбірні.

Збереженню духовного мосту між старшим і молодшим поколінням горьківців, шануванню пам'яті наших попередників і слугуватиме реалізація видавничого проекту "Бібліотека, роки, люди, долі". До першого випуску збірки входять нариси з історії окремих структурних підрозділів в контексті історії особистостей, спогади ветеранів бібліотеки, розповіді наших сучасників про своїх колег-чителів, фотодокументи із архіву закладу. Доповнює збірку галерея портретів ветеранів Бібліотеки різних періодів, життя яких не відображене у нарисах цього випуску.

Щиро дякую всім, хто долучився до першого етапу проекту, вніс посильний вклад в опрацювання і систематизацію матеріалу та підготовку його до випуску. Вірю що попереду нас чекає відкриття ще багатьох невідомих нових сторінок нашої біографії.

Написання історії ЗОУНБ імені О.М.Горького продовжується...

Степаненко І.П.,
директор КЗ "ЗОУНБ
імені О.М.Горького" ЗОР
Грудень, 2010

Бальцер Ирина Григорьевна (1926-2008),
ветеран КУ "ЗОУНБ имени
А.М.Горького" ЗОС,
(1947-1951 гг. – методист, старший
библиотекарь абонемента,
1951-1966 гг. – заведующая отделом
абонемента,
1967-1983 гг. – заведующая отделом
обработки и каталогизации)

Как это было (из истории отдела абонемента 40-60-х годов XX столетия)

С областной библиотекой имени Горького и ее коллективом я познакомилась впервые весной 1947 г., будучи студенткой-практиканткой Мелитопольского культпросветтехникума. Библиотека тогда размещалась в бывшем жилом здании (ул. Леппика,12), закрепленном за ней в апреле 1944г. решением облисполкома. Сотрудники учреждения под руководством директора Марии Фокиничны Гришко приложили немало усилий для того, чтобы приспособить отдельные частные квартиры (11 комнат – общей площадью 208 м²) в более-менее благоустроенные структурные подразделения удобные для работы посетителей и персонала.

Отдел абонемента занимал две комнаты: в первой находилась общая кафедра выдачи литературы со стеллажами и столиками с подборной литературой; во второй – размещались стеллажи с основным книжным фондом. Нынешнее поколение читателей и библиотекарей и не знает, что тогда не было открытого доступа, а все заказы приходилось сотрудникам. Штат отдела на то время состоял из 4-х человек: Лидия Георгиевна Кулик (возглавляла его в 1943-1947 гг., а позже работала в должности старшего библиотекаря), Гриценко (Каплан) Паша Львовна (возглавляла структурное подразделение в 1948 – 1951 гг.) и 2 библиотекаря с общим средним образованием.

В августе 1947 г. я стала полноправным членом коллектива горьковцев. Молодому специалисту поручили работать на ответственном участке – методистом методкабинета.

В начале 50-х годов библиотеке удалось отвоевать дополнительное помещение отдела народного образования (а это было три больше комнаты), которые занял отдел абонемента. Но все равно было очень тесно, стеллажи в подборном фонде имели по 11-12 полок, комната выдачи не вмещала всех читателей, некоторым приходилось ожидать в коридоре.

Абонемент. Беседа у книжной выставки.

Посещение библиотеки и абонемента, в том числе было активное. В 1948 году, например, средняя ежедневная посещаемость отдела составляла 250 человек.^{3/} С конца 1951 года (после окончания ХГБИ) заведующей абонементом назначили меня. Работало нас, как и раньше, 4 человека, заведующая, ст. библиотекарь (Кулик Лидия Георгиевна), библиотекарь (Гриценко Паша Львовна), помощник библиотекаря (Прасолова Раиса Иосифовна). Работы было вдоволь – посещаемость выросла до 300-350 человек; за каждой книгой приходилось идти в другие комнаты, каталог был несовершенен. Но читатели знали и любили нашу библиотеку. Мы совместно с читальным залом проводили массовые мероприятия, чаще вне стен библиотеки. Читательский контингент составляли в основном, рабочие, служащие, студенты вузов, пенсионеры. Режим работы для абонемента в то время был с 11.00 до 22.00 часов (выходной - пятница).

В 1953 г. Библиотека переехала в новое помещение, которое было совсем в другом конце города на ул. Спортивной, 14. Абонемент получил большой зал, где разместились две кафедры выдачи, книжные выставки, библиотечные плакаты. Книжный фонд расставили в двухъярусном книгохранилище. Кроме того, в распоряжении отдела были переданы еще 3 дополнительные небольшие комнаты - для особо спрашиваемых

^{3/} / Запорожская областная библиотека имени А.М.Горького: обзор работы, составленный Т.Н.Диковой. – Ленингр. гос. библ. ин-т им. Н.К.Крупской. – Л., 1951. - С. 26-27.

изданий и для персонала. В зале выдачи появились столы с новыми тонкими журналами. Читатели, ожидая очереди, могли просмотреть новинки. Но, имея такое шикарное по тем временам помещение, нам надо было думать об улучшении обслуживания читателей, причем с тем же штатом и графиком работы.

Для начала решили выделить группу (кафедру) работающей молодежи (около 600 человек) как категорию более нуждающихся в нашей помощи. Взялась за этот участок Грищенко (Каплан) Паша Львовна, педагог по образованию. Свои усилия в этом направлении мы сосредоточили на организации индивидуальной работы в помощь самообразованию: для них составлялись планы чтения (при этом использовались планы чтения предлагаемые Всесоюзной библиотекой им. Ленина), подбирались в подсобные ящики общеобразовательная популярная литература, организовывались обсуждения книг, читательские конференции, диспуты. Благодаря нашей заботе многие молодые читатели заметно менялись на глазах. Особенно запомнился читатель Лагин, который позже уехал в г. Ленинград, поступил в институт и, приезжая на каникулы, обязательно заходил в библиотеку, и искренне благодарил нас за помощь.

На общей кафедре обслуживалась основная масса читателей, и естественно, была гораздо больше посещаемость. Мы старались побыстрее обслужить их, не создавая очередей. Помнится когда-то один читатель по фамилии Богатенко (работник КГБ) сказал: "Если бы меня послали в магазин и там была очередь 10-15 человек, я бы и не вздумал стоять, сразу ушел". Читатели понимали, что мы, как говорится, выкладываемся полностью: стараемся и порекомендовать книгу, и сбегать в хранилище за запрашиваемыми изданиями, и записать в формуляр. Случались и казусы. Прасолова Р.И. (помощник библиотекаря, была и такая должность!!!), приняла от читателя 3-й том Вазова и на его просьбу выдать продолжение, принесла 4 том Ирасека (обложки обоих изданий красные!). На замечание читателя, что это другой автор, Раиса Иосифовна ответила: "Ну и что, это же все равно продолжение". И посетитель взял-таки предложенное издание! Нужно отметить, что читатели всегда с удовольствием помогли нам в организации и проведении читательских конференций, литературных вечеров. Даже ходили с нами в общежития, где мы организовывали такие мероприятия. Сейчас уже просто память отказывает, но некоторых из активистов помню по фамилиям и поныне: Ратундалов, Чмырев, Ермоленко, Несис-Горский, Акимов, Аверьянова, Тюрикова и др.

Хочу рассказать еще об одном примечательном мероприятии. После XXI съезда Компартии Украины решили провести встречу трех поколений коммунистов. Готовили мы её совместно с читальным залом, а проводим в общежитии коксохимического завода (находилось на ул. Победы). Предварительно договорились с одной коммунисткой дореволюционного поколения, одной – тридцатых годов и участником

съезда, заслуженным строителем Украинской ССР Н.Е. Залозным. Все предусмотрели – книжную выставку, библиографический обзор, цветы, такси. Но... в назначенный день подъезжаем к одной из участниц, а у нее скорая помощь (хотя накануне все было нормально), ко второй – соседи говорят никого нет дома. Вышли с Нелей Ивановной Музыченко (зав. читальным залом) и ревём. Ситуация критическая, нужно искать выход. Едем на Победу, народу в зале полно, собрались жители двух общежитий. Пошли, умылись, привели себя в порядок, встретили Николая Егоровича, который, спасибо ему, взял на себя рассказ не только о своем поколении, но и предшественниках. Я провела обзор у выставки. В итоге все остались довольны: и мы, и участники нашего мероприятия.

Новые изменения в уже отлаженную систему обслуживания принесли 1959 год. Началась эра открытого доступа, который дал возможность читателям осуществлять самостоятельный поиск в выборе литературы непосредственно в фонде отдела. Расстановка и полное раскрытие фонда, стол приёма литературы и стол записи, консультант, увеличение на единицу штата. В общем – опять проблемы и определенные опасения: две большие комнаты, стеллажи не просматриваются, боимся за обеспечение сохранности фонда. Радовало, что большинство читателей восприняли новшество положительно. Некоторые по 2-3 часа сидели на маленьких скамеечках у книжных полок, что-то рассматривая, изучая, выбирая. До сих пор в памяти один из них – отставник полковник Калмыков. Пожилым людям было сложнее привыкнуть к изменениям (пусть и хорошим) и они по-прежнему обращались за помощью к библиотекарям. Среди них – старички Айзенштейн, Воробьев, Маслова и другие. Вообще же у нас с читателями складывались доверительные, уважительные отношения, они ценили нас и наш труд, знания, а мы дорожили их преданностью нам и библиотеке.

Вот еще один примечательный случай. 50-е годы XX века. Дамбы еще нет. Старую и новую часть города объединяет только трамвай. Я еду на работу. В районе школы Пушкина обрыв на линии, до Библиотеки оставалась половина пути. У меня первая смена, я открываю отдел. Делать нечего, вместе с другими пассажирами шагаю до трампарка (оттуда идет дорога в сторону плотины). Стою, присматривая у проезжающих подвезти. Счастливищиков подбирают, но нас много. Вдруг останавливается "Москвич", люди кидаются к нему, а я в безнадежности даже и попытки никакой не делаю навстречу. Из машины выходит водитель и кричит: "Библиотекарша!". Я узнаю в нем нашего читателя Ратнера. Благодаря ему я в тот день благополучно без опозданий добралась на работу. До сих пор помню его ответ на мои слова признательности: "Ведь вас люди ждут". Именно этим мы и жили – уверенностью в нужности своей профессии.

Август, 2006 г.

Беляєва Любов Олексіївна,
завідувач сектором
інформаційно-бібліографічного відділу,
КЗ "Запорізька ОУНБ імені
О.М. Горького" ЗОР

**"Мозковий центр Бібліотеки"
(з історії довідково-бібліографічного відділу)**

Так, "мозковим центром" називають довідково-бібліографічний відділ Бібліотеки. Саме тут видають читачу компас, яким він керується у великому океані книжкових фондів. Це - елітний відділ бібліотеки. І зробили його таким бібліографи - люди з високою ерудицією, горді і закохані в бібліографію раз і назавжди.

Зараз важко уявити собі Обласну бібліотеку без ДБВ, яким він є сьогодні. Але давайте згадаємо історію. В 1970 році, закінчивши Харківський інститут культури, за направленням Мінкультури, я приїхала в Запорізьку обласну універсальну наукову бібліотеку в бібліографічний відділ.

Що мене приємно вразило, так це розповідь не про роботу, яка на мене чекає, а про те, які люди тут працювали, ким і чим пишається відділ.

...Перші післявоєнні роки. Запоріжжя, як і вся країна, заліковує рани війни. Відроджується і бібліотека, яка була повністю знищена фашистами. Але вже тоді було введено до штату бібліотеки посаду бібліографа (перебував у структурі методкабінету), а згодом (з вересня 1946 року) організувався і довідково-бібліографічний відділ. В ті нелегкі часи (жовтень 1943-1949 рр.) весь обсяг довідково-бібліографічної роботи ліг на плечі спочатку Катерини Максимівни Самарець, згодом Іди Львівни Генкіної, а потім (з 1946 р.) Катерини Сельверстівни Масюк. Як пише у своєму огляді студентка-практикантка Ленінградського державного бібліотечного інституту імені Н.К. Крупської Т.М.Дікова⁴, "Масюк Е.С. пользуется большим авторитетом среди всех партийных, государственных и культурных учреждений и организаций города и области. А в отделе часто можно встретить редакторов областных газет, педагогов, юристов и др. людей, которые приходят сюда за консультацией или справкой по какому-либо вопросу или теме".

⁴ / Запорожская областная библиотека имени А.М.Горького: обзор работы составленный Т.Н. Диковой. — Ленинград. гос. библ. ин-т им. Н.К.Крупской. — Ленинград, 1951. С. 57 -65.

Статистичні дані та конкретні факти, наведені в альбомі-звіті за період з листопада 1943 р. по листопад 1948 року^{5/}, надають можливість наочно переконатися у завзятті, працелюбності, оптимізмі, наполегливості наших старших колег у вирішенні проблем довідково-бібліографічного обслуговування потреб читачів повоєнного періоду. Лише за 9 місяців 1948 року, зокрема, було надано 330 консультацій, 1400 довідок, складено 34 рекомендаційних списки, в т.ч. 18 індивідуальних, підготовано 22 бібліографічних огляди, надруковано в обласних газетах 15 "книжкових полиць" (так йменувалася інформація про нові надходження), розроблено та надруковано у типографії "Дніпровський металург" "Пам'ятку читачу", "Про книгу і бібліотеку" (пам'ятка молодому читачеві). Як згадує колишній директор бібліотеки (нині покійний), один із перших бібліографів Анатолій Іванович Бальцер, пізніше відділом керувала енергійна, закохана в свою справу Софія Григорівна Гуревич.

Завдяки їй відділ активно включився до всіх культурно-освітніх заходів, які організувала бібліотека. Насамперед, серед будівельників Південно-Українського каналу та Каховської ГЕС проводилися бібліографічні огляди, створювалися книжкові пересувки, організувалися читачькі конференції. До речі, організатором однієї з них - "Образ будівника в художній літературі" - була завідуюча ДБВ С.Г. Гуревич. Ці заходи викликали великий інтерес у слухачів. Люди відчували спрагу до книги, до цікавих новин, до свят, які їм влаштовували бібліотекарі.

Потім певний час (з грудня 1951-1961 рр.) відділ очолював А.І.

Бальцер. Разом з бібліографом Г.П. Лях вони створювали картотеки статей, проводили огляди літератури

^{5/} / Работа Запорожской областной библиотеки им. Горького с ноября 1943 г. по ноябрь 1948 г. –Альбом. - Запорожье, 1948. – Запорожская областная библиотека им. Горького. – (раздел: Справочно-библиографическая работа)

ри, складали рекомендаційні списки. Працювали злагоджено, натхненно, тому цей час для А.І. Бальцера назавжди залишився в пам'яті найщасливішим. Вже будучи директором бібліотеки, він завжди згадував ті часи, ніколи не випускав з поля зору роботу бібліографічного відділу, а якщо хотів зробити зауваження бібліографам, то починав з фрази: "А ось ми з Галиною Петрівною..."

В 1964 році завідуючою відділом стала Світлана Янівна Вільчек. Високоосвічена, ерудована, енергійна завідувачка організувала роботу відділу так, що він був у числі найкращих аналогічних структурних підрозділів обласних бібліотек України. Вона започаткувала науково-методичну діяльність ДБВ, брала участь у всесоюзних та республіканських нарадах бібліотечних працівників, друкувалася в фаховій періодиці, стала активним учасником всесоюзної дискусії "Куди ідуть бібліографічні відділи". Саме під її керівництвом розпочалося створення системи інформаційного забезпечення спеціалістів народного господарства, юристів, працівників мистецтва та культури області.

На той час у відділі працювало 4 бібліографа: Світлана Янівна Вільчек, Лідія Яківна Василенко, Людмила Іванівна Удовіченко (Глебова) і я - Любов Олексіївна Беляєва. Їх спільними зусиллями почали видаватися інформаційні списки для працівників харчової промисловості: (хлібокомбінати, пивзаводи, м'ясокомбінати); інформаційні бюлетені "Нова юридична література" - для суддів, прокурорів, органів внутрішніх справ області; щомісячно отримували інформаційні повідомлення працівники партійних та державних органів влади. Активно впроваджувалися нові системи інформування: ДОР (диференційне обслуговування керівників), ВРІ (вибіркове розповсюдження інформації), які передбачали безпосередній зв'язок з абонентами інформації через талони зворотнього зв'язку, анкетування. Результати детально аналізувалися, вносилися певні зміни за бажанням користувачів. Наприклад, відмітивши в талоні пункт "необхідна видача по МБА" - абонент знав, що книга відправиться бібліотекою йому миттєво, без очікування окремого замовлення на неї.

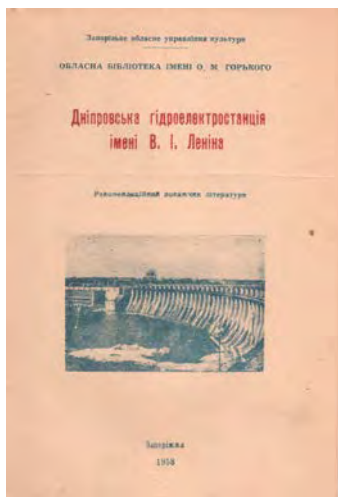
Бібліографи були ініціаторами і організаторами проведення Днів спеціаліста, Днів інформації, координували всю інформаційну роботу не тільки в бібліотеці, але й у бібліотеках різних систем і відомств м. Запоріжжя. Старі бібліографи до цього часу пам'ятають "Дні бібліографа", які щоквартально (а потім щорічно) проводили спеціалісти ДБВ ЗОУНБ імені О. Горького. На засідання цих "Днів" запрошувалися завідуючі відділами обласних, вузівських, технічних бібліотек Запоріжжя. На їх розгляд виносилися теоретичні проблеми бібліографії, досвід роботи та дискусії, висвітлені в журналах "Советская библиография" (а

згодом "Бібліографія"), "Мир бібліографії", "Бібліотечна планета". Крім цього, обов'язковим в цьому заході було відвідування одного з бібліографічних відділів бібліотек м. Запоріжжя.

Тоді ж розпочалася активна робота по створенню зведених каталогів. Первістком став "Зведений каталог краєзнавчої літератури" (краєзнавство було складовою діяльності відділу, яке згодом трансформувалось у сектор краєзнавства (останній входив у структуру бібліографічного відділу). Краєзнавці Л.І. Удовіченко, а потім і завідувачка центром краєзнавства Г.М. Нагорна, вивчали фонди Республіканських бібліотек (імені КППС – нині Національної Парламентської), Історичної та АН України), переписували необхідну літературу, де можна було, робили фотокопії документів чи просто копіювали їх, замовляли через МБА для більш детального розпису. Про високий професіоналізм та світогляд тогочасного персоналу бібліографів свідчить і той факт, що С.Я. Вільчек та Л.І. Удовіченко були включені до обласної редакційної колегії по створенню тома "Запорізька область" (1-е та 2-е видання) багатотомної серії "Історія міст і сіл УРСР".

В цей час створюється і "Зведений каталог періодичних видань, які отримують бібліотеки м. Запоріжжя". Учасниками його стали близько сорока бібліотек різних систем і відомств Запоріжжя (цей каталог ведеться і тепер, але з меншою кількістю учасників).

З кінця 60-х і до 90-х років минулого століття відділ отримував друковані картки на статті з періодики, які надходили із Всесоюзної Книжкової палати, тому картотеки систематично поповнювалися новими матеріалами, розширювалися, редагувалися і цим завойовувався авторитет даної частини ДБА серед читачів.

Активізується і видавнича діяльність відділу. В 1958 році видано типографським засобом покажчик літератури "Дніпровська гідроелектростанція імені В. І. Леніна" (складач Г. П. Лях), який користувався неабияким інтересом серед громадськості міста. Започатковується щорічний бібліографічний покажчик "Соціалістичне Запоріжжя за...рік" (згодом "Література про область за...рік"), який став основним джерелом поповнення краєзнавчих картотек бібліотек області. Не менше корисними

і цікавими були і рекомендаційні бібліографічні покажчики серії "Герої-земляки", "Дослідники рідного краю", "Календар знаменних і пам'ятних дат Запоріжжя", який розпочав видаватися з 1969 року...

На фото зліва направо К.В.Богуславська, Г.П.Лях, О.В. Пасицька (фото 1958 р.)

Поступово видавнича діяльність з краєзнавства удосконалювалася, розширювалася тематика видань, запроваджувалися нові форми, залучалися обласні організації, але це вже історія відділу краєзнавства, який став самостійним підрозділом у 2002 році.

Ще раз хочеться наголосити на тому, що вся робота з організації, становлення і розвитку довідково-бібліографічного відділу була б неможливою без майстрів своєї справи, які в різні часи працювали в бібліотеці. Крім уже названих, хотілося б відзначити і бібліографів М.О. Зевіну, І.М. Бічеву, Л.Є. Мажару, Т.О. Кончину, Л.К. Байду, Ж.Н. Жданову, І.В. Півненко, С.П.Кійко. За невелику (якби не сказати мізерну) заробітну плату вони вкладали душу в те, що робили і за це їм велике спасибі.

В 1979 році змінилося керівництво довідково-бібліографічного відділу. Завідуючою стала Л.О. Беляєва (автор цієї статті). Але це вже був відділ, який міцно стояв на ногах, з великим досвідом і авторитетом, один з головних структурних підрозділів бібліотеки.

Сьогодні життя бібліографічного відділу полягає, передусім, у пошуку нових форм бібліографічного обслуговування користувачів бібліотеки. Серед складових його діяльності - комплектування довідково-бібліографічного фонду відділу (в т. ч. на електронних носіях), запровадження новітніх інформаційних технологій (пошук законодавчих матеріалів в АБД "Законодавство України"), створення електронної систематичної картотеки статей (близько 4 тис. записів на рік), електронної картотеки письмових довідок, які відділ щорічно виконує на замовлення користувачів бібліотеки.

З 2008 року відділ відкрив на сайті бібліотеки Віртуальну довідку, можливостями якої скористалося вже понад 1000 користувачів.

Продовжується пошук оптимальних форм інформаційної роботи,

серед яких і щомісячні інформаційні списки для обласного центру соціальних служб сім'ї, дітей і молоді за темами: "Соціально-психологічний супровід дітей та підлітків з особливими потребами, девіантною поведінкою", "Соціально-психологічна робота з сім'ями", і інформаційні списки для Запорізької обласної ради "Запоріжжя на сторінках центральної преси" (двічі на місяць), і щоквартальний прес-дайджест "Україна: шлях до НАТО" (з 2009 р. "Український вибір: виклики та перспективи"), і аналітичний огляд "Бібліографічні ідеї та технології" (для ЦБС області) та інші.

Зараз довідково-бібліографічний відділ - це щорічно близько 20 тисяч довідок (при чергуванні в каталогах), пошук документів в базі "УФД/Бібліотека", 700 читачів, 1300 відвідувань, 8500 книговидач, кропітка робота з перегляду і розпису періодичних видань бібліотеки (близько 1,5 тис. назв), написання карток (24 тис.), перегляд нових надходжень документів до бібліотеки, розпис тематичних збірників.

Сьогодні колектив відділу - це колектив одностудців, спеціалістів високого класу, які уболівають за свою справу і роблять все для того, аби якомога повніше задовольнити потреби користувачів.

Хочеться назвати їх поіменно і висловити щирі слова вдячності за самовіддану працю, бажання зберегти традиції, закладені бібліографами-попередниками, зробити максимум можливого для підвищення іміджу відділу і бібліотеки в цілому.

Спасибі Вам, дорогі колеги: Марина Володимирівна Маслова, Юлія Анатоліївна Щеглова, Людмила Павлівна Подлепан та зовсім юні Катя Верман, Алла Іващенко.

Вірю, що історія відділу, яку будуть писати вони, буде більш повною і цікавою, наповненою сучасними тенденціями інформаційно-бібліографічного забезпечення запитів читачів.

Жовтень, 2010 р.

Колодка Любов Іванівна,
завідувач відділом МБА
КЗ "ЗОУНБ імені О. М.
Горького" ЗОР

Степаненко Інна Павлівна,
директор КЗ "ЗОУНБ імені
О. М. Горького" ЗОР,
заслужений працівник культури
України

**Еволюція міжбібліотечного абонементу в КЗ "ЗОУНБ імені О.М.
Горького" ЗОР:
спроба історичної розвідки**

„Без минулого немає майбутнього” - гласить народна мудрість. Саме для того, щоб визначити перспективи і шляхи подальшого розвитку міжбібліотечного абонементу у структурі ОУНБ імені О.Горького необхідно зануритися у глибину десятиліть і дослідити сутність виникнення даної служби, етапи її становлення та функціонування, оцінити затребуваність користувачами.

Зачатки цієї прогресивної, доступної широкому загалу читачів форми обслуговування в Запорізькій центральній міській (з 1939 року - обласній) бібліотеці імені О.М.Горького простежуються ще в далекі 30-40-роки ХХ століття. Зокрема, із доповіді завідуючої бібліотеки А.Аврах на засіданні бюро культурно-соціальної секції міськради дізнаємося, що серед користувачів закладу 1927 року нараховується 3 колективні абонементи на 28 осіб.⁶

Виконуючи рішення бюро культурно-соціальної секції міськради під головуванням Львівського⁷, бібліотека з 1928 року на замовлення читачів організовує пересувні бібліотеки та колективні абонементи на околицях м. Запоріжжя (2-а труд-школа, площа Т.Шевченка, Південний район), а пізніше – на Дніпробуді, в селах Запорізького району.

На жаль, повне знищення у горнилі Великої Вітчизняної війни провідної бібліотеки області (вересень 1941 року) та відсутність документів не дають можливості детальніше вивчити цю важливу ділянку роботи у довоєнний період.

⁶ / ДАЗО, Р 75, оп. 1, спр. 248, арк. 15

⁷ / ДАЗО, Р 75, оп., спр. 248, арк. 40,47

Наступний етап налагодження та організації міжбібліотечного абонементу починається із відродження ОУНБ імені О.М.Горького, яке розпочалося з 16 жовтня 1943 року⁸, практично відразу після визволення м. Запоріжжя від фашистських окупантів. З перших же днів роботи закладу від читачів почали надходити запити на різноманітні книги, яких у відновлюваних книжкових фондах не було. Потреба читацької громади спонукала співробітників бібліотеки до пошуків реальних шляхів задоволення зростаючого попиту на літературу. І вже в липні 1945 року Державна бібліотека СРСР імені Леніна (нині Федеральний державний заклад „Російська державна бібліотека“) на прохання своїх запорізьких колег відкриває абонемент для отримання документів по МБА⁹. Виконання даного процесу входило в обов'язки відділу книгосховища, який з 1948 року очолювала Слава Ісаївна Дайман.

На фото зліва направо у першому ряду: К.С. Масюк, О.В.Козлова; в другому ряду – З.Г.Костиця, І.Г.Бальцер, С.І.Дайман (травень 1949 р.)

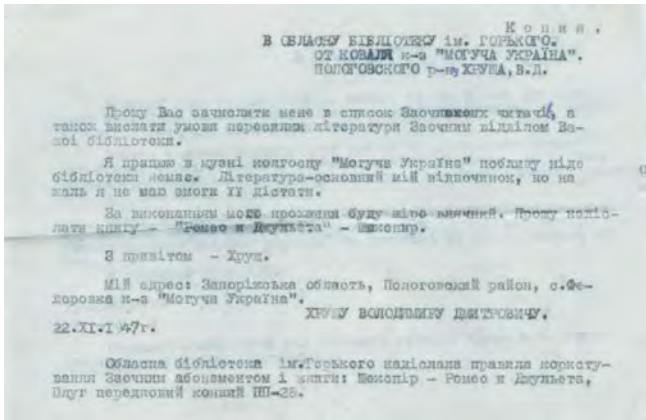
Згодом (з 1947 року) функції МБА значно розширилися за рахунок запровадження заочного абонементу (ЗА). Ця форма обслуговування була особливо актуальною в ті часи, оскільки відкривалися нові можливості мешканцям віддалених районів області для самоосвіти. На їхні прохання обласна бібліотека надсилала необхідні книги, журнали, надавала письмові довідки, консультації, виготовляла рекомендовані списки літератури.

З переписки бібліотеки з одними із постійних абонентів ЗА ковалем колгоспу „Могуча Україна“ Пологівського району Володимиром Дмитровичем Хрущем¹⁰.

⁸ / Архів КЗ "ЗОУНБ імені О.М.Горького" ЗОР

⁹ / Запорожская областная библиотека имени А.М.Горького: Обзор работы составленной Т.Н.Диковой. – Ленинград, 1951. – Ленинградский государственный библиотечный институт имени Н.К.Крупской. – С. 41-50, 136-138.

¹⁰ / Заочный и межбиблиотечный абонемент областной библиотеки // Работа Запорожской областной библиотеки им. Горького с ноября 1943 года по ноябрь 1948 г. (Альбом). – Запорожье, 1948.

Аналогічних прикладів можна навести багато. Тісний зв'язок між обласною бібліотекою і віддаленим користувачем очевидний. Функціональне розширення діяльності ОУНБ завдяки ЗА і МБА створювало якісно нові умови для підвищення загальнокультурного, освітнього, інтелектуального рівня громадян.

Значну роль відграло обслуговування абонементів через МБА і ЗА у відбудові м.Запоріжжя, відновленні сільського господарства: комунгости, інженери, техніки, агрономи, зоотехніки, ланкові отримували з провідних бібліотек Харкова, Києва, Одеси, Москви необхідну літературу з питань будівництва житлових будинків, налагодження системи опалення, вентиляції, розвитку основ землеробства, птахівництва тощо.

Динаміку активності користувачів МБА і ЗА у 1945-1948 рр. дозволяє відслідкувати відповідна сторінка альбому „Работа Запорожской областной библиотеки им. Горького с ноября 1943г. по ноябрь 1948г.“

	1945	1946	1947	1948
<i>Число читателей по МБА</i> —	86	205	228	75
<i>Получено из других библиотек и выдано книг</i> —	145	180	252	126
<i>Обслужено МБА райбиблиот.</i> —	—	7	12	15
<i>— — — горьбиблиот.</i> —	—	3	5	7
<i>Выслано книг через МБА областной библиот.</i> —	—	46	130	82
<i>Число читателей по ЗА</i> —	—	—	53	101
<i>Выслано книг по ЗА</i> —	—	—	86	320

Успішному запровадженню МБА і ЗА допомогла спільна злагоджена робота всіх зацікавлених підрозділів обласної бібліотеки. Особливо ж опікувався даною проблемою методичний кабінет (завідуючий Халява Степан Никонович). Шляхом активної роз'яснювальної роботи серед керівників бібліотечних установ на загальнообласних семінарах, нарадах, в методичних рекомендаціях, інструктивних листах, під час виїздів на місяць на кінець 1949 року вдалося залучити до даної форми обслуговування всі 23 районні бібліотеки, кілька заводських, Дніпробуду, навчальних закладів (ремісничих училищ, алюмінієвого технікуму) тощо.

У 1944-1952 рр. обласна бібліотека розміщувалася у двох невеличких квартирах по вулиці Лепіка, 12, а довідково-бібліографічний відділ та МБА тулилися в крихітній кімнаті, яка межувала із читальною залом. І, як пише у своєму огляді студентка - практикантка ЛДБІ ім. Н.Крупської Дікова Т., «для того, чтобы проникнуть в эту комнату, читатель должен обойти кругом все здание библиотеки, так как вход со двора». Проте користувачі МБА не зважали на такі дрібниці (адже всім тоді жилося нелегко), раді були новим можливостям отримання книг і часто зверталися сюди за допомогою.

Середина 50-х років ХХ століття знаменується рядом значних перемін у країні (лібералізація державної політики, соціально-економічні зміни, велика відкритість суспільства та ін.), які вплинули і на розвиток бібліотечної справи. Загальний підйом в економіці, підвищення затребуваності знань, настроєність людей на зміни, посилення уваги влади до бібліотек, як ідеологічних і культурно-освітніх установ, спричинили не лише ріст їх мережі, але й удосконалення форм просування бібліотечних фондів до читачів, в т. ч. і за допомогою МБА.

Так , кількість бібліотек у Запорізькій області в цей період зросла (порівняно з 1947 роком) у 4,5 рази і нараховувала 2368 одиниць, сукупний фонд збільшився у 3,5 рази і досяг 2856,4 млн. примірників¹¹. Але якісний склад останнього далеко не повністю відповідав зростаючим науковим, освітнім, виробничим, культурним запитам читачів. Життя змушувало бібліотеки різних систем відомств активно включатися з процес МБА, не обмежуючись використанням лише своїх фондів, а об'єднуючись у пошуках інформації необхідної абонентам з іншими книгозбірнями. Обласна бібліотека імені О.М.Горького, отримавши 1953 року спеціальне приміщення, продовжувала удосконалювати практику застосування МБА, планомерно нарощуючи його обсяги та поліпшуючи якість і ефективність. Сприяло цьому, зокрема, і виділення в структурі читальної зали групи МБА (одна штатна одиниця). Серед тих, кому довелося в ті часи вирішувати проблеми оптимізації використання бібліотечних фондів через МБА, домагатися високого рівня повноти задоволення замовлень абонентів були Іван Федорович Грек, а згодом з 1970 р. Світлана Іванівна Артамонова.

З ім'ям Світлани Іванівни пов'язаний період реалізації в області єдиної загальнодержавної системи МБА. Під її керівництвом знову створений сектор МБА (1972р.) за короткий термін перетворився в регіональний універсальний координаційний центр МБА. Система МБА міцніше входить у практику роботи бібліотек області. Спостерігається зростання основних показників, до користування МБА залучається все більша кількість бібліотек різних систем і відомств (1968р. - 206, 1972р.- 285, 1973р.-443, 1976р.-450)¹², укріплюються регіональні і міжрегіональні зв'язки у взаємовикористанні книжкових ресурсів по МБА, якісно змінюються і удосконалюються інші аспекти міжбібліотечного обслуговування.

Нові перспективи для розвитку МБА відкриваються з введенням у дію сучасної 6-ти поверхової будівлі ОУНБ імені О.М.Горького (1977 рік). Структурний підрозділ отримав вешті-решт окреме приміщення,

¹¹ / Материали научно-практической конференции, посвященной проведению итогов деятельности библиотек за 50 лет Советской власти (26-27 сентября 1967 г.). – Запорожье, с.14.

¹²/ Зі Звітів ОУНБ імені О.Горького за 1968-1976 рр.

змінив статус (із сектора реорганізований у відділ), наповнився штатною чисельністю (4 працівники), децю модернізувався (з'явився телефон, телетайп, конвеєр, різноманітні штемпелі, нумератори). Всі ці фактори та зростаюча потреба користувачів у постійному, інтенсивному обміні інформацією з найрізноманітніших галузей знань, цілеспрямована організаційно-методична діяльність позитивно вплинули на ріст популярності МБА, подальше формування контингенту абонентів, посилення ролі книжкових фондів у задоволенні запитів абонентів.

На фото Т.Вінницька та С.Артамонова (праворуч)

Щоденно до відділу надходило в середньому до 80 замовлень, послугами МБА користувалося понад 800 абонентів, яким видавалося більше 14000 прим, видань. Найактивнішими були бібліотеки системи Міністерства культури (їх доля в загальній кількості складала 52%) та науково-технічні бібліотеки (27,7%)¹³.

Зі спогадів (2004р.) Лілії Іванівни Соколон, завідуючої науково-технічною бібліотекою НДІ титану, відповідальної за МБА: „Сорок три роки: понеділок-середа, звичний маршрут — інститут - бібліотека імені О.М.Горького... Жодна розробка чи проект наших науковців були б неможливі без використання багатоаспектних фондів головної книгозбірні. Іноді доводиться замовляти більше 50 примірників періодичних видань із різних галузей знань, які супроводжують виробництво титану і магнію...”

¹³/ Зі Звітів ОУНБ імені О.Горького за 1979-1990 рр.

Зручність МБА відчували сотні мешканців краю. Відділ абонувався в 359 бібліотеках Радянського Союзу. Для читачів ОУНБ замовлялися копії документів і через міжнародний абонемент з Польщі, Румунії, Чехословаччини, Індії.

Серйозних випробувань зазнала служба МБА бібліотеки, як і країни в цілому, у 90-ті роки ХХ століття. Розпад СРСР, зміна політичної, соціально-економічної ситуації, припинення дії раніше існуючої системи та розрив міжбібліотечних зв'язків, скорочення бібліотечної мережі, штатної чисельності працюючих, підвищення тарифів на поштові і транспортні послуги призвели до зниження якості обслуговування користувачів і різкого зменшення обсягів діяльності МБА. Та ОУНБ імені О.М.Горького все-таки вдалося зберегти основний контингент користувачів МБА (зараз їх 225), в т.ч. 93 організації, підприємства М. Запоріжжя, і забезпечити нормальне функціонування системи (щороку надходить більше 7200 замовлень та видається понад 6000 прим. документів). Як регіональний центр МБА, бібліотека має стабільні зв'язки з 16-ма найпотужнішими бібліотеками України і забезпечує функціонування загального інформаційного і науково-технологічного простору в Запорізькому краї.

Серед послуг, які сьогодні надає користувачам відділ МБА разом з іншими структурними підрозділами бібліотеки, — учасниками процесу виконання замовлень абонентів - прийняття заявок по телефону (від запорізьких організацій), поштою, факсом, електронною поштою, надання у тимчасове користування оригіналів і копії документів, здійснення бібліографічного доопрацювання замовлень та ін.

В останнє десятиріччя певна частина організації, підприємств віддає перевагу послугам МБА на платній основі за умови попереднього укладання договорів з ОУНБ. Цим видом сервісу активно користуються, зокрема, ЗМКБ „Прогрес”, ВІТ, ВАТ „Мотор-Січ”, ЗФ ВА” „Тяжпромелектропроект”, КП НПК „Іскра”, ТОВ „Запорізьке патентне агентство”, НВО Доніс”, інженерна академія, ЗНТУ. В середньому таким чином щорічно обслуговується від 22 до 25 підприємств і організацій. Взаємовигідність таких відносин безсумнівна: надаючи свої ресурси, Бібліотека сприяє вирішенню науково-дослідних, виробничих, учбових завдань абонента, а останній, оплачуючи послугу, допомагає книгозбірні розвинути інформаційний потенціал, розширювати ресурсні можливості.

Кардинальні зміни в системі бібліотечно-інформаційного обслуговування визначають і нові шляхи розвитку МБА. У найближчих планах відділу — створення електронних баз даних іногородніх та колективних абонентів, забезпечення оперативного і якісного задоволенню інформаційних запитів користувачів на базі запровадження електронної доставки документів (ЕДД), розширений довідково-бібліографічний пошук та консультаційні послуги, організація корпоративних інформаційних ресурсів регіону.

Серпень, 2007 р.

Примітка:

Колодка Любов Іванівна (1948 р.н.)
*випускниця ХДІК (1970 р.), працювала на посадах
бібліотекаря відділу читальних залів, старшого бібліотекаря патнетно-
технічного відділу, завідувала обласним депозитарієм, а з 1983 р. і до
сьогодні очолює відділ МБА.*

*Тимочко Галина Григорівна
головний бібліотекар відділу читальних залів
КЗ «ЗОУНБ імені О. М. Горького» ЗОР
(1969-1975 рр. – бібліотекар читальної зали,
1975-1976 рр. – зав. сектором зведеного обліку і
контролю,
1979-1984 рр. – старший бібліотекар, з 1984 р. –
головний бібліотекар відділу читальних залів)*

Серце бібліотеки (з історії відділу читальних залів)

*«... людині належить тільки те, що вона прочитала і
запам'ятала...»*

*Слово «бібліотека», майже завжди, синонімічне виразу
«читальна зала», бо, навіть історично, бібліотеки називали: «читальня»,
«хата-читальня».*

*Стосовно нашої бібліотеки, то розгорнута її структура з
відокремленою читальною почала прослідковуватися лише в 20-ті роки
XX століття (з реорганізацією в центральну міську робітничу).*

В той час одним із важливих завдань у галузі культурного

*будівництва була
ліквідація неписьменності
серед населення і
бібліотека стала одним
із найактивніших
учасників цього
процесу.*

*Налагоджувалися
стосунки з
лікнепівцями. Їх
запрошували до
бібліотеки на екскурсії,
а в читальній залі
влаштовувалися*

*книжкові виставки, читання цікавих уривків з книг (з метою залучення
малописьменних), проводилися літературні суди над неписьменністю.*

*Одночасно відвідувачів записували до бібліотеки, добираючи їм книги
відповідно рівня їхньої підготовки. Вже на кінець 1924 року бібліотека
обслуговувала 652 читача, яким видано 9125 книг (при загальному
книжковому фонді 11234 прим.). До речі, питома вага читальні в цих*

показниках складала 70%.

Тоді ж центральна міська бібліотека (розташовувалась по вул. Соборній) та її читачі почали відчувати певні незручності, обумовлені, передусім, поганою матеріально-технічною базою. Стурбовані таким становищем і місцеві органи влади. Із акта обстеження культурно-соціальної комісії міськради від 21.9.27: «Одним из больших тормозов в работе библиотеки среди читателей является теснота помещения и отсутствие обстановки. Теперешняя читальня может вместить не больше 20-25 человек, да и тем сидеть не на чем, т. к. своих стульев в библиотеке имеется 8, остальные временно одолжены в кабинете пропаганды на летнее время. Нет комнаты для занятий, нет комнаты для работы среди детей... Библиотека слабо пополняется литературой...»¹⁴

Однак радикальні зміни на краще в цьому напрямку відбулися лише у 1935 році. А до того весь персонал закладу (5 осіб) та читачі змушені були пристосовуватися до наявних умов.

У 30-ті роки по всій країні розгорнулася індустріалізація. Споруджувалися ДніпроГЕС, гіганти металургії – «Запоріжсталь», ДАЗ, ЗТМЗ... На будови Запоріжжя приїздили найпопулярніші на той час письменники – О. Безименський, Ф. Гладков, М. Горький, В. Маяковський, А. Голово, А Панов, В. Сосюра.

З метою популяризації художнього слова працівники читальної зали влаштовували літературні вечори-зустрічі з письменниками, родзинкою яких стали виступи читачів-активістів з декламаціями текстів авторів.

... Із-за знищення приміщення, книжкового фонду, архівів обласної бібліотеки у полум'ї Великої Вітчизняної війни не збереглося конкретних даних ні про обсяги діяльності, ні про співробітників закладу періоду 1904 – 1941 років.

На щастя повоєнну історію та відродження бібліотеки загалом і відділу читального залу зокрема, ми маємо можливість відслідкувати на підставі першоджерел (наказів, розпоряджень директорів, листування, архівних документів).

Саме
з
призначення
з 18 жовтня
1943 року на
посаду
завідуючої
читальнею
Гусевої

*Серафими
Олексіївни (1886 -
?) і починається
книга наказів по
Запорізькій
обласній бібліотеці
за 1943 рік.*

*Трохи
пізніше (1944 –
1948 рр.) цю посаду*

обіймала випускниця Мелітопольського культосвітнього технікуму Зоя Григорівна Костира, а в 1948 – 1949 рр. читальний зал, штат якого складав 4 особи, очолювала Софія Григорівна Гуревич, колишня випускниця Московського бібліотечного інституту.

« В небольшом читальном зале библиотеки только 70 – 78 мест, а число посещений в день – 250 – 260... Книжный фонд, обслуживающий читальный зал (около 80000 книг), находится в трех смежных комнатах. Но несмотря на это, в читальном зале успешно осуществляются самые разнообразные массовые мероприятия, ведется большая рекомендательная и справочно-библиографическая работа... В 1948 году здесь было обслужено 4389 постоянных читателей и 119000 временных, которым выдано 376210 экземпляров литературы»¹⁵

Нетривалий період (початок 50-х років) відділом керувала Ольга Давидівна Флейнер, яку в серпні 1953 року замінила на посаді випускниця Харківського бібліотечного інституту Танич (Музиченко) Неля Іванівна (управляла підрозділом до 1978 року). Якраз тоді бібліотека отримала нове приміщення (вул. Спортивна, 14) і активно освоювала його. «Незвичайна тиша панує навкруги. Над зручними письмовими столами з чорнильними приборами і настільними лампами схилилися читачі... Ось до читального залу попрямувала група студентів. Їх привітно зустріла чергова – старший бібліотекар Мінко [Меланія Семенівна Бабенко]. З'ясувавши, що їм необхідні твори, критична література до творчості Маяковського, вона швидко знайшла необхідне і запросила пройти до робочої кімнати» (з тексту передачі кореспондента обласного радіомовлення Меламуд).¹⁶

¹⁵/ Запорожская областная библиотека имени А. М. Горького: Обзор работы, становлений Г. Н. Диковой / Ленинград. гос. библ. ин-т им. Н. К. Крупской. – Л., 1951 – С. 38 – 41.

¹⁶/ ДАЗО, Р 4963, оп. 1, спр. 121, арк. 1- 7.

Поступово розширюються зв'язки відділу з вузами, технікумами міста, пріоритетним стає обслуговування працівників та фахівців народного господарства. Для цієї категорії читачів створюється спеціальна кафедра, виділяється окреме приміщення (мала читальна зала) для опрацювання літератури.

З початку 60-х інтерес читачів до читальної зали ще більше зростає. Черги за книгою у відділі були свого роду подякою бібліотекарям. Читальна зала стає місцем

спілкування фахівців, студентів, викладачів, всіх небайдужих до книги. І в цьому велика заслуга персоналу – Музиченко Н. І., Бабенко М. С., Кулік К. Ф., Гогунської Л. За сумлінну працю завідуюча відділом Музиченко Н. І. нагороджена медаллю «За трудову доблесть».

В першому ряду перша зліва Н.І.Музиченко

В 1977 році нарешті завершилося будівництво бібліотеки, починається новий етап її розвитку, в т. ч. і відділу читальних залів, складовими частинами якого стали зали: періодичних видань та нових надходжень, суспільно-політичної, природничо-наукової та філологічної літератури. Збільшується (до 17 одиниць) штатна чисельність структурного підрозділу, вводяться посади головного бібліотекаря (Протасова К. Я.), зав. сектором (Багрій О. М.). В період з 1979 по 1982 р. його очолює Людмила Федорівна Ізюмова.

Поряд з традиційними формами співробітники почали використовувати більш сучасні. Майже 10 років на базі відділу існувала «Літературна вітальня» (ведуча Плетинська М. Ю.). Цікаві розповіді та дискусії героями яких були М. Булгаков, А. Ахматова, Й. Бродський, Б. Пастернак, М. Цветаєва приваблювали читачів, вони з нетерпінням чекали на зустріч у вітальні.

Тоді ж склалися усталені міцні зв'язки відділу з місцевими засобами масової інформації. Через обласне радіомовлення щомісячно проводилися огляди періодичних видань та нових надходжень, тематичні огляди літератури, присвячені певним подіям у житті суспільства, краю. Ініціатором такої співпраці була завідуюча відділом (з 1982 р.) Клавдія Яківна Протасова. ■ Яскравим свідченням популярності і затребуваності

відділу читальних залів стала його участь (на замовлення обласного товариства «Знання») у заходах

обкому компартії, Будинку політичної просвіти, Інституту підвищення кваліфікації педагогів, державного університету. На базі відділу проводилися різні за тематикою «круглі столи», науково-практичні конференції.

В 1987 р. у зв'язку з вимогами часу проведена реорганізація структури відділу читальних залів: відокремлені зали суспільно-політичної та філологічної літератури об'єднали (документи з питань природознавства стали складовою відділу сільськогосподарської літератури).

Нестабільність, економічні негаразди, суспільні та соціальні перетворення, реформування освіти 90 – 2000 років впливали і на специфіку роботи відділу читальних залів. Небувала читацька активність студентства початку 90-х років, викликана появою у місті недержавних вузів без відповідної бази, з труднощами у забезпеченні їх підручниками та ін., поступово отримувала нове забарвлення і змушувала колектив відділу консолідувати зусилля на вихованні культури читання молоді, організації їх роботи з книгою, встановленні контактів з викладачами, навчальними закладами.

Відродження національної самосвідомості спонукало «читальників» посилити увагу до обслуговування поліетнічного населення. Відділ став своєрідним центром спілкування представників національно-культурних товариств, особливо «Алтин-Ай», «Богемія», «Роднина», «Руський культурний центр».

Виклики сьогодення вносять нові корективи не лише у структуру відділу (з'явилися виставкова зала, конференц зала, Канадсько-український бібліотечний центр, зала електронних ресурсів): змінюються акценти обслуговування

користувачів, зростає необхідність розширення діалогу з читачами,

зміцнення партнерських зв'язків з громадськими організаціями, навчальними закладами, переформатування організації змістовного дозвілля відвідувачів. І молодому, амбітному колективу відділу цілком під силу реалізація цих завдань.

Листопад, 2010 р.

*Нагорна Ганна Миколаївна,
завідуюча відділом краєзнавства
КЗ "ЗОУНБ імені О. М. Горького"ЗОР
(1975-1978 рр. – бібліограф, 1975-1981 рр. – старший
бібліограф, 1981 р. – завідувач сектором краєзнавства,
з 1982 р. – зав. відділом)*

***Історія та сучасність відділу краєзнавства Запорізької
ОУНБ імені О.М. Горького***

*Хто зберіг любов до краю
І не зрікся роду,
Тільки той відає всю душу,
Все що зміг народу.*

Збереження і пропаганда історичної та культурної спадщини краю - одна з найважливіших функцій головної регіональної бібліотеки. Основним структурним підрозділом, який сьогодні організовує, координує та безпосередньо здійснює краєзнавчу роботу є відділ краєзнавства, створений в ОУНБ імені О. М. Горького 2002 року. Та бібліотечне краєзнавство у нашому закладі має більш давні і сталі традиції. Розпочалася ця робота в часи заснування бібліотеки, якій вже понад 100 років (тоді ще на рівні збирання місцевих матеріалів). Поштовхом для активного її розвитку стало будівництво Дніпрогесу і всього індустріального комплексу Запоріжжя. Грандіозну будову відвідували відомі на той час майстри слова і російські, і українські, і закордонні, в результаті з'явилося багато літератури їй присвяченої. Центральна міська робітничка бібліотека (з 1939 р. - обласна бібліотека імені О. М. Горького) була своєрідним осередком її пропаганди.

Відомі події 30-40-х років не сприяли розвитку краєзнавства. До того ж всі довоєнні документальні надбання бібліотеки були знищені у полум'ї війни. Тільки у 60-х рр. минулого століття краєзнавча робота ОУНБ почала динамічно розвиватися. Позитивну роль зіграла участь її співробітників у підготовці фундаментального енциклопедичного видання «Історія міст і сіл Української РСР» у 26 томах. За якісну розробку матеріалів про Запорізьку область фахівці бібліотеки С. Вільчек, Л. Удовіченко, В. Жук були нагороджені Грамотами Міністерства культури УРСР і облвиконкому.

На початку 80-х років інтерес користувачів до питань краєзнавчої тематики помітно зростає. З метою налагодження цілеспрямованої систематичної роботи у цьому напрямку 1979 року при відділі довідково-бібліографічної роботи створюється сектор краєзнавчої літератури. Штат сектору на той час складався з двох

бібліографів і очолила його на короткий термін Л. Удовіченко. Робота нового структурного підрозділу розпочалася зі створення ядра

краєзнавчого фонду і концентрації його в одному місці. В подальшому формування краєзнавчого ресурсу здійснювалося з різних джерел: через книжкові магазини, в т.ч. і їх букіністичні відділи, бібколектор, книгорозповсюджувальні фірми і організації, книжкові ярмарки, шляхом книгообміну,

подарунків авторів. В останні роки особливо важливе місце у поповненні краєзнавчого фонду місцевими творами друку займає налагодження ділових стосунків із видавництвами, поліграфічними підприємствами, редакційно-видавничими підрозділами вищих учбових закладів краю. Відслідкувати повноту надходжень обов'язкового примірника документів, допомогти виробникам книжкової продукції співставити обсяги власних книжкових внесків із внесками інших видавництв допомагає бібліографічний покажчик «Видавничі новинки Запорізького краю за ... рік» (видається з 2002 року). Зараз фонд відділу налічує більше 7000 примірників документів. У його формуванні приймали участь багато поколінь співробітників бібліотеки, які по крихах збирали матеріали. Ми можемо пишатися тим, що незважаючи на всі трагічні події ХХ ст. (революції, громадянська та Велика Вітчизняна війни), у нашому фонді є такі раритети, як «Літопис Самійла Величка» (1848), «Летопись Григория Грабянки» (1854), Бантши-Каменський Д. «Источники Малороссийской истории» (1858) тощо. У відділі широко представлені видання з історії Запорозького козацтва, будівництва Дніпрогесу, про літературне життя на Запоріжжі, його історію та сьогодення. Саме тут зосереджено найбільше літературних дарунків авторів з автографами та щирими словами вдячності працівників відділу. 2002 року у видавництві «Хортиця» не без нашої безпосередньої участі, на що є посилання у виданні, вийшла фундаментальна праця «Письменники Запорізького краю», кожний нарис якої завершується бібліографічним списком творів автора та літератури про його життя та діяльність. Базою для них слугував Краєзнавчий каталог бібліотеки. У структурі фонду 21,7% складають періодичні видання: обласні, міські, районі газети, часописи підприємств, вузів, журнали різної тематики. Зберігаються вони у підсобному фонді протягом 3-х років, а потім передаються до основного книгосховища.

Про зростаючий авторитет відділу у середовищі знавців краю свідчать факти передачі до бібліотеки ними чи їх родинами на довічне зберігання рукописів. Серед таких неопублікованих документів особливе місце займають рукописи В. Г.Форменка та Л.І.Адельберга. Враховуючи підвищений попит користувачів до цих незвичайних документів, Запорізьке видавництво «Тандем-У» за сприяння обласного благодійного фонду «Натхнення» підтримало ініціативу бібліотеки і у 2005 році побачила світ книга Л.І.Адельберга «Мости Запорожся», а в 2006 році надрукована книга В.Г.Фоменка «Днепровская линия крепостей». Отже, зі своїми читачами означені видання вперше зустрілися відповідно через 25 і 38 років.

Виходячи із структури бібліотеки, певна частина документів краєзнавчого змісту знаходиться у інших відділах і секторах (книгосховищі, читальних залах суспільно-політичної, природничої, технічної літератури, відділі мистецтв, абонементі). Єдиним інструментом, що об'єднує краєзнавчі фонди незалежно від місця знаходження документа, є Зведений краєзнавчий каталог (існує з 1948 р.), який зараз ведеться у 2-х варіантах - традиційний (292 тисячі карток) і електронний (1610записів), електронна база даних — 12тис. Сюди також включена інформація про краєзнавчу літературу, яка знаходиться у великих бібліотеках країни з конкретними помітками. Полегшують пошук джерел складові довідково-бібліографічного апарату: каталог місцевих видань, топографічний, алфавітний, картотеки «Література про Запорізьку область за ... рік», «Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя». Частина видань представлена на сайті бібліотеки <http://zouib.zp.ua>. Створено банк найбільш актуальних і часто запитуваних виконаних довідок.

Важливий напрямок краєзнавчої діяльності - бібліографічне інформування та довідково-бібліографічне обслуговування користувачів шляхом видання бібліографічних посібників. Характер і тематика видань визначаються потребою суспільства та територіальної громади на тому чи іншому етапі розвитку країни і регіону. При підготовці окремих посібників консультантами виступають науковці, історики, працівники музеїв, письменники, представники місцевих органів влади. Великою популярністю у читачів користуються покажчики серій «Герої України - наші земляки», «Письменники Запорізького краю», «Дослідники рідного краю», окремі посібники — «Пам'ятники історії і культури Запорозької області», «Феномен світової історії» (до 500-річчя Запорозького козацтва), календар «Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя», «Повний вік моєї бібліотеці» (до 100-річчя ЗОУНБ) та ін. За результатами Всеукраїнського огляду-конкурсу краєзнавчих методичних посібників, оголошеного Державною історичною бібліотекою України в 2005 році серед регіональних бібліотек, в номінації «Кращий посібник з дослідження історії бібліотек» третє місце зайняв бібліографічний покажчик «Інна Павлівна Степаненко: «Я люблю свою роботу, свою про-

фесію»» (2003 р.).

З 2002 року на базі відділу створено Центр регіональної інформації, де акумулюються і бібліографічно опрацьовуються рішення, розпорядження обласної державної адміністрації, облради. Читачі мають змогу ознайомитися з ними безпосередньо у відділі.

В центрі уваги відділу - бібліотечно-інформаційне обслуговування користувачів. Щороку до нас звертається в середньому 1700 читачів, яким видається понад 35 тис. примірників видань при загальній відвідуваності 6 тис. Безперечно, на фоні кількісних показників бібліотеки наші досягнення досить скромні, але при цьому варто враховувати специфіку краєзнавчої літератури та особливості обслуговування користувачів, які звертаються до неї.

Для популяризації літератури про рідний край широко використовуємо книжкові виставки. В останні роки для більш повного розкриття тем активно долучаємося до друкованої продукції з приватних колекцій наших користувачів. Так, при підготовці виставки «Мапи України і Запоріжжя» ми використали карти запорізького колекціонера Д.Лисого. Відомий на Запоріжжі геральдист В.Іванченко представив свою книжкову колекцію, фотокопії рідкісних гербів на виставку «Геральдика Запорізького краю». Виставку «Палітра мого краю» ілюстрували роботи фотохудожника О.Максимова, що зробило її яскравою, живою, а експозицію «Запоріжжя спортивне» супроводжували фотографії Л.Жаботинського з колекції його колеги, майстра спорту СРСР М.Харчука.

Дієвими формами залучення користувачів до книги, інтелектуальної та духовної спадщини стали літературні, тематичні вечори, творчі зустрічі, презентації місцевих видань. Резонансною стала, наприклад, презентація книги «По ту сторону війни». Особливістю її полягала у присутності героїв книги-остарбайтерів, що вижили у тих страшних умовах. Були спогади, сльози, квіти і слова вдячності нащадків, в т.ч. мера міста Є.Карташова. Успішно пройшла і презентація книги «Запорожье и запорожцы» (Видавництво «Тандем-У»). У заході приймали участь представники місцевих органів влади, науковці, керівники установ культури. Варто зазначити, що автори взагалі із задоволенням проводять у нас презентації своїх книг, будучи упевненими у їх змістовності, якості, ефективності. Заслугує на увагу і вечір пам'яті відомого запорізького краєзнавця В.Г.Фоменка, проведений спільно з центром духовної культури «Порозуміння». Серед його учасників були: племінниця М.Денисова, краєзнавці В.Шовкун, Ю.Вілінов. Супроводжували захід тріо бандуристок «Лілея».

Яскравим свідченням популярності і затребуваності відділу краєзнавства є наша участь (на замовлення організаторів) у загальноміських і загальнообласних заходах. Це і Дні міста, і щорічна Всеукраїнська виставка-ярмарок «Хортицькі джерела», і культурно-мистецькі звіти області в м.Києві, і наукові конференції, які

влаштовують окремі громадські організації, такі як «Хорс», «Старий Олександрівськ», наукове товариство імені Якова Новицького та ін. Безумовно, така публічна демонстрація різнопланової краєзнавчої колекції, можливостей головної книгозбірні, як хранительки культурного і інтелектуального надбання краю, сприяє зростанню іміджу ОУНБ в цілому і краєзнавчого відділу зокрема. Активно репрезентуємо відділ і серед колег на загальноукраїнському рівні. Зокрема, наші працівники були учасниками Всеукраїнських науково-практичних конференцій «Історичні витоки козацького роду в Україні» (м. Вінниця, 2004 р., тема доповіді — «Козацькі часи у працях запорізьких істориків та літераторів»), «Краєзнавча робота: новітні технології» (м. Харків, 2005, тема повідомлення — «Репертуар краєзнавчих видань ЗОУНБ імені О. М. Горького»), Характерна особливість нашого відділу - стали міцні зв'язки із переважною більшістю регіональних ЗМІ. Журналісти газет, радіомовлення, телебачення звертаються до нас за інформацією, на їх замовлення добирається література для підготовки різноманітних проєктів, авторських програм: «Город Z», «Запоріжжя. ХХ століття» (ТРК«Апекс»), «Мій рідний край» (ТРК «Запоріжжя») - ось лише кілька назв популярних серед запоріжців телепередач, співавторами яких опосередковано виступає відділ краєзнавства. Про це свідчать і слова вдячності творчих колективів бібліотеки в титрах. Частими гостями ефіру бувають і співробітники відділу.

Турбують нас і проблеми організації краєзнавчої роботи у бібліотеках області. Консультації, надання практичної допомоги під час виїздів на місця, участь у вже традиційних щорічних краєзнавчих читаннях - лише невелика частка нашого внеску у загальну справу розвитку такої важливої ділянки як краєзнавство та збереження культурної спадщини Запорізького краю.

Наступальна трансформація відділу краєзнавства, завоювання репутації надійного партнера у колі однодумців (науковців, професійних краєзнавців, музейних працівників та ін.) була б неможлива без згур-

тованого творчого колективу. Нинішній штат відділу 4 працівники. Серед тих, кому відділ завдячує своїм нинішнім становищем хотілося б назвати Шершньову І.В., Романів Н.В., завідуючу довідково-бібліографічним відділом, у складі якого довгий час знаходився сектор краєзнавчої літератури Беляєву Л.О.

Ще нам надзвичайно повезло у тому, що краєзнавчою роботою бібліотеки опікуються керівники установи - колишній директор А.І Бальцер, і теперішній – І.П. Степаненко. Для них краєзнавча робота була і є тією родзинкою, яка відрізняє одну обласну бібліотеку від іншої, а відділ краєзнавства - акумулятор писемної історичної пам'яті краю та його видатних особистостей.

Сьогодні краєзнавство відіграє велику роль у вихованні людини, усвідомленні нею своєї національно-культурної приналежності, бо наше суспільство задихається від бездуховності, насильства, жорстокості і в цьому ми вбачаємо наше головне завдання.

2006 р.

Купрєєва Наталія Анатоліївна,
заступник директора
з внутрішньобібліотечної роботи
КЗ "ЗОНБ імені О.М.Горького" ЗОР

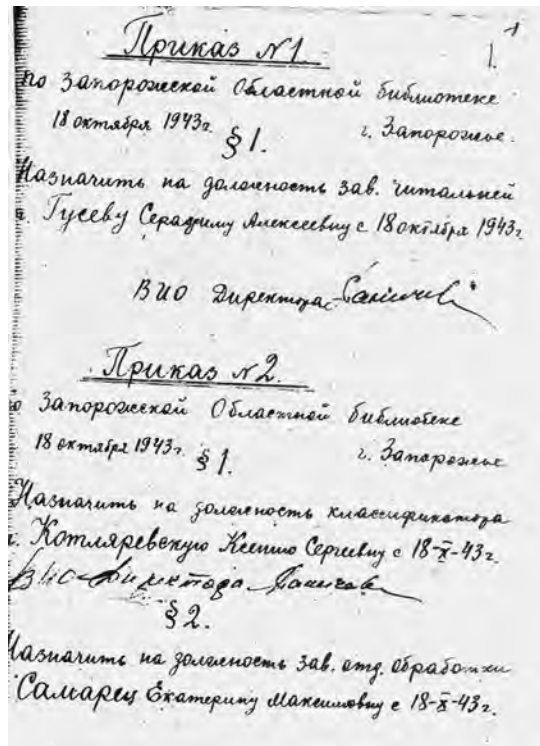
Директорський корпус Запорізької обласної універсальної наукової бібліотеки імені О.М.Горького

Трагічні події Великої Вітчизняної війни на превеликий жаль позбавляють нас можливості відновити опис життя і діяльності керівників бібліотеки з моменту її зародження. Вдалося зібрати та узагальнити більшість повну джерельну інформацію про директорів ЗОНБ імені О.М.Горького, які очолювали її, починаючи з жовтня 1943 року та по сьогоднішня.

Даних про Ганну Вісаріоновну дуже мало. Відомо, що перед війною вона закінчила Всеукраїнський інститут народної освіти з бібліотечної спеціальності.

Панічева Ганна Вісаріонівна (1910-1977)¹⁷.

¹⁷ / На фото справа Г.В. Панічева.

Після визволення Запоріжжя з 16 жовтня 1943 р. призначена виконуючою обов'язки директора державної обласної бібліотеки імені О.М.Горького.

Початок відродження організаційних питань, вибір приміщення для закладу в зруйнованому місті, збирання книг серед населення, забезпечення умов, необхідних для роботи, формування кадрового складу – усе це лягло на її плечі.

Перші розпорядчі документи Ганни Вісаріонівни присвячувалися саме призначенню керівників структурних підрозділів бібліотеки.

Ганна Вісаріонівна була енергійною жінкою, володіла пробивною силою. Їй вдалося зробити чимало. З призначенням в 1944 р. директором бібліотеки М.Ф.Гришко, Ганна Вісаріонівна працювала в Бібліотеці заступником директора, старшим бібліотекарем до 1947 р.

Потім вона очолила бібліотеку Запорізького педагогічного інституту і працювала на цій посаді до 1949 р.

Перед виходом на пенсію Ганна Вісаріонівна завідувала однією з міських бібліотек Запоріжжя.

Гришко Марія Фокінічна (1907-1960).

Народилася в селянській сім'ї у Нововасилівському районі Запорізької області. Комсомол направив енергійну активістку на підготовчі курси до Всеукраїнського інституту народної освіти у Харкові. Після закінчення курсів її зарахували до інституту на бібліотечний факультет.

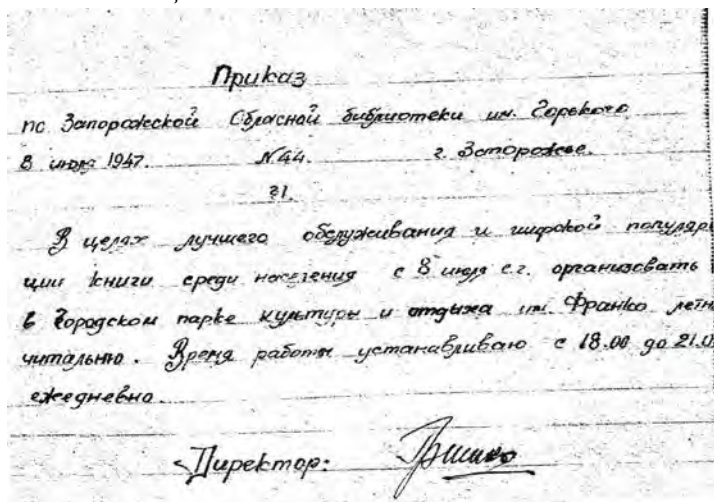
В 1939 р. випускниця потрапляє до Запоріжжя і тут її призначають завідуючою бібліотекою для дітей у новій частині міста (6-те селище). Почалася бурхлива діяльність молодого спеціаліста, яку, на жаль, порушила війна. Під час окупації міста Марія Фокінічна була евакуйована, працювала у шпиталях, завідувала бібліотекою шпиталю, доглядала поранених, читала їм книги, газети.

В 1944 р. вона повертається до Запоріжжя і призначається директором Запорізької державної обласної бібліотеки імені О. М. Горького, яка переживала важкі часи - тулилася у двоквартирному будинку по вул. Лепніка, 12, терплячи нужденність у найнеобхіднішому. Долати труднощі допомагав директорові невеликий, але згуртований колектив, та вірні помічники - заступник А. С. Бабич, завідуючий

господарством С. Г. Хижняк.

В 1946 р. трудові досягнення колективу вивели заклад переможцем змагання обласних бібліотек України, його нагородили Почесною грамотою, Перехідним Червоним прапором та грошовою премією.

Розширенню сфери впливу бібліотечного обслуговування сприяла організація літніх читалень. Один з наказів директора Гришко М.Ф. присвячений саме цій події:

1949-1950 рр. завдячуючи старанням директора господарським способом звели прибудови до будинку, розширили площу абонементу за рахунок відселення міського відділу народної освіти. Це певною мірою поліщило умови обслуговування читачів.

Проте невгамовна Марія Фокінічна на досягнутому не заспокоювалася. Енергійно добивалася будівництва бібліотечного приміщення. І в 1952 р. мрія директора збулася. Бібліотека отримала досить пристойне на той час приміщення на першому поверсі житлового будинку по вулиці Спортивній, 14 (нині вул. Лобановського), в якому вона функціонувала 25 років.

Ті, хто працював з Марією Фокінічною, відзначають її життєрадісність, енергійність, доброту та сердечність.

В 1958 р. Марія Фокінічна Гришко нагороджена медаллю "За доблесний труд у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр".

Рябошанка Галина Сергіївна (1904-1985).

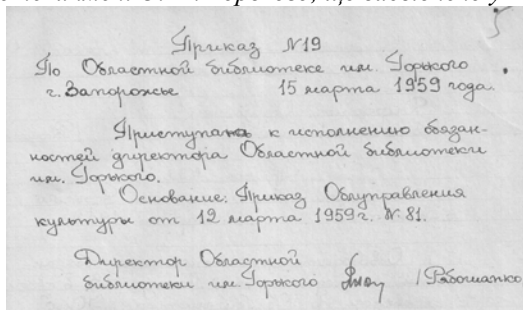
Народилася в сім'ї залізничника на Катеринославщині. Закінчила гімназію, рано втратила батьків, працювала на одній із шахт Донбасу. Пізніше перебралася до Дніпропетровської області, працювала в Убарівському райкомі партії, брала участь у колективізації, працювала директором першої середньої школи у м. Пологи. З переїздом на Кіровоградщину, трудилася у Знам'янському міськомі партії, вчилася на заочному відділенні комуністичного університету імені Артема у Харкові. По завершенню навчання була обрана секретарем міському партії по пропаганді та агітації.

З початком війни, евакуювавши сина та матір до тилу, пішла з чоловіком до лав Червоної Армії. Перша військова посада - командир санітарного поїзда.

Одержавши похоронку на чоловіка, подає рапорт про відправку до діючої армії. Прохання задовольняють та направляють до політвідділу однієї з армій 1-го Українського фронту на посаду інструктора по роботі серед жінок. Перемогу зустріла у Берліні. Бойові заслуги Галини Сергіївни відзначені двома орденами "Вітчизняна війна" I та II ступеню та багатьма медалями.

З 1946 р. працювала у відділі пропаганди та агітації Запорізького обкому Компартії України.

В 1951 р. призначається директором обласної бібліотеки для дітей "Юний читач" та закінчує заочне відділення Харківського бібліотечного інституту. З 1959р. переводиться на посаду директора обласної бібліотеки імені О. М. Горького, що засвідчено у книзі наказів.

В 1961 р. Г.С. Рябошанка вийшла на пенсію та активна життєва позиція не дозволяла їй спокійно відпочивати. Вона брала

участь у громадському житті, обирається головою товариського суду ЖЕУ.

Галина Сергіївна відзначалася працьовитістю, принциповістю, вимогливістю до себе і підлеглих. Її поважали колективи, де вона працювала.

Бальцер Анатолій Іванович (1922-1997).

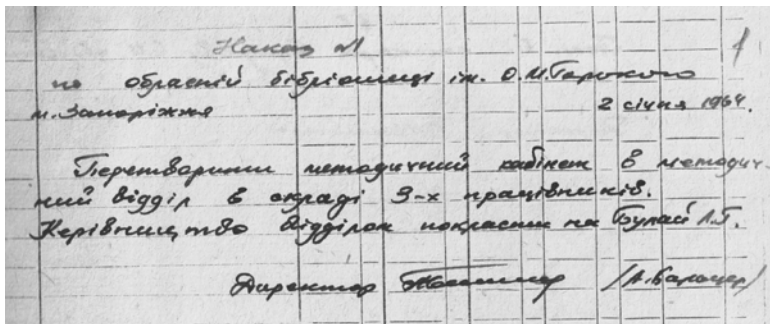
Народився в Запоріжжі в робітничій родині. Рано зазнав тягарів життя. В 1937 р. батько загинув у катівнях НКВС і юнакові довелося працювати на заводах імені Войкова, "Комунар", поєднуючи роботу з навчанням у вечірній школі робітничої молоді.

В 1940 р. закінчивши з відзнакою школу, вступає до Запорізького машинобудівельного інституту. 1941-1946 рр. перебував у лавах Радянської Армії. Проїшов шлях від рядового піхотинця до старшого лейтенанта-артилериста. Брав участь у боях під Харковом, Воронежем, на Псковщині та в Прибалтиці. Визволяв Пушкінський заповідник, одержав там третє поранення (пізніше став інвалідом Великої Вітчизняної війни).

Нагороджений орденами "Вітчизняна війна" I та II ступенів, медалями.

Демобілізувавшись в 1946 р., повертається на навчання в ЗМІ. Часто відвідував Бібліотеку, де на той час працювала бухгалтером його мати. Світ книг полонив його і, залишивши інститут, він перейшов працювати до обласної бібліотеки імені О.М. Горького. Спочатку - помічником бібліотекаря, потім - бібліографом, завідуючим довідково-бібліографічним відділом (по закінченні 1951 року заочного відділення Харківського бібліотечного інституту), заступником директора, а з 1961 р. очолив заклад. Керував колективом Анатолій Іванович понад 20 років (1961-1982 рр.).

У цей період Анатолій Іванович плідно працював над перетворенням структури бібліотеки, формуванням керівного складу закладу.

Доля А.І. Бальцера - директора тісно пов'язана з будівництвом приміщення Бібліотеки, яке, з повним правом, можна назвати Палацом Книги. Спорудження тривало рівно 10 років, і директорові доводилося брати участь у пошуках документації, добуванні дефіцитних матеріалів, обладнання, меблів. В 1977 р. будівельники вручили керівникові закладу і колективу символічний ключ від нової споруди для Бібліотеки.

Крім усього А. І. Бальцер був активним учасником дискусій з питань бібліотечно-бібліографічного життя, його голос лунав на наукових конференціях та професійних нарадах у Москві, Києві, Харкові, Одесі. Ним опубліковано у фахових збірниках, журналах та газетах понад 40 статей.

Анатолій Іванович відзначався урівноваженістю, працелюбністю, неординарними професійними підходами до теорії й практики бібліотечно-бібліографічної справи., його авторитет у середовищі колег був незаперечний.

Міністерство культури СРСР нагородило його значками "За відмінну роботу" та "Пропагандист книги", багатьма грамотами.

В 1982 р. Анатолій Іванович виходить на пенсію, але зв'язків з колективом не полишає: відвідував усі корпоративні зустрічі, розробив проект музею бібліотеки та написав нарис з її історії.

25 травня 1997 р. А. І. Бальцер раптово пішов із життя.

Степаненко Інна Павлівна (1948 р.)

Народилася на Черкащині в селянській сім'ї. Після закінчення загальноосвітньої школи в 1966 р. вступає на бібліотечний факультет Харківського державного інституту культури, який в 1970 р. успішно закінчує.

У числі семи випускниць вона запрошується до Запорізької обласної наукової бібліотеки імені О.М.Горького на посаду старшого бібліотекаря науково-

методичного відділу.

Трапилося те, що повинно було трапитися. На цій роботі розкрилися професійні здібності Інни Павлівни як аналітика бібліотечної справи.

В 1978 р., за пропозицією керівника закладу її призначають на посаду заступника директора з наукової роботи.

За короткий строк Інна Павлівна освоює всі аспекти наукової роботи, ще яскравіше розкриваються її фахові здібності, вона стає висококваліфікованим спеціалістом. Тому, коли в 1982 р. директор (А. І. Бальцер) вийшов на пенсію, обласне управління культури, не вагаючись, запропонувало Інні Павлівні керувати обласною бібліотекою імені О. М. Горького.

Стоїть біля керма однієї з найкрупніших бібліотек України у такі складні й відповідальні роки вельми досвідчена Інна Павлівна Степаненко.

Під її керівництвом ЗОУНБ імені О.М.Горького перетворилася у сучасний інформаційний науковий заклад, центр новітніх технологій, передових форм і методів обслуговування користувачів. Особистими професійними досягненнями Інни Павлівни стали: впровадження у бібліотечну практику нових методів господарювання, введення додаткових (сервісних) послуг, створення автоматизованого інформаційного простору, сприяння розробці та прийняттю Програм інформатизації бібліотечних процесів, поповнення книжкових фондів, створення комфортних, зручних умов для роботи користувачів та персоналу закладу.

Завдяки зусиллям директора І.П.Степаненко з'явилися нові структурні підрозділи, здатні забезпечити сучасний рівень бібліотечного обслуговування – дитяча кімната, зал електронних ресурсів, Інтернет-центр, центр з вивчення англійської мови та Українсько-Канадський центр, регіональний тренінговий центр "Бібліоміст" . Самовіддана плідна праця Інни Павлівни високо оцінена державними нагородами.

В 1998 р. І. П. Степаненко стала першим лауреатом обласної щорічної премії імені А. І. Бальцера в галузі бібліотечної справи області, заснованої Запорізьким відділенням українського фонду культури. 1999 року їй присвоєно почесне звання "Заслужений працівник культури України". Має вона і регіональні нагороди: медалі "За розвиток Запорізького краю" (2007 р.), "За заслуги перед Запорізьким краєм" III ступеня (2008 р.).

Листопад, 2010 р.

Степаненко Інна Павлівна,
директор КЗ "ЗОУНБ імені
О.М. Горького" ЗОР

Надійні помічники: перетворення ідей у повсякденне життя

Як відомо, заступники керівника в установі, організації, закладі виконують роль з'єднуючої ланки між керівником та персоналом, керівниками установ і організації, а головними якостями цих лідерів є обдарованість, талановитість, примножені на інтелект, поінформованість, що, власне, і дає їм можливість ефективно виконувати свої функції.

Якось вже так традиційно склалося, що нам чимало відомо про керівників Бібліотеки різних періодів, про окремих спеціалістів (завідуючих відділами, секторами, бібліотекарів), які своєю невтомною працею вносили і вносять вагомий внесок у розвиток установи, підвищення її потенціалу, та зовсім обмежені наші дані про її других осіб - заступників директора.

Вивчаючи історію ОУНБ імені О.М.Горького, передусім, на основі архівних документів закладу, вдалося встановити, що починаючи з жовтня 1943 року і до сьогодні, цю посаду обіймало 9 осіб (до 1978 року - в штаті був один заступник - з наукової роботи).

Відразу після відновлення діяльності обласної бібліотеки імені О.М.Горького (жовтень 1943 року) заступником директора була призначена Анна Семенівна Бабич (1905-?), педагог за освітою: "Товарищ Бабич много работает над собой, повышая свои политические и библиотечные знания, и передавая свой богатый педагогический опыт молодым библиотекарям, является душой библиотеки, неустанным и смелым инициатором всего нового, которое подчас очень трудно прививается в библиотеке. По её инициативе был организован Междубиблиотечный абонемент, осуществлялась методическая помощь библиотекарям области; под ее руководством проводилась массовая работа среди рабочей молодежи новостроек Днепроостроя, Запорожстроя".¹⁸

¹⁸ Запорожская областная библиотека имени А.М.Горького: обзор работы, составленный Т.Н.Диковой. // Ленинград. гос. библ. ин-т им. Н.К. Крупской. – Л., 1951. – С.10-11.

І зараз, досліджуючи історію бібліотеки періоду відбудови (1943-1951 рр.), ми, як правило, звертаємося до публікацій Анни Семенівни на сторінках газет "Червоне Запоріжжя", "Большевик Запоріжжя, а саме:

Бабич А. Через рік. // Червоне Запоріжжя. - 1944. -- 22 жовт. - С.2.

Бабич А. Областная библиотека - к весеннему сезву. // Большевик Запорозжя. -1947. - 2 марта. – С. 4.

Бабич А. В областной библиотеке имени Горького: к 30-летию Советской Украины. // Большевик Запорозжя. – 1948. – 6 января.

Бабич А. Литературные четверги в областной библиотеке.// Большевик Запорозжя. – 1948. – 5 июня.

Бабич А. Областная библиотека им. Горького – в помощь читателю. // Большевик Запорозжя. – 1948. – 8 окт. С.2.

В кінці 1950 року А.С.Бабич замінив на посаді випускник Харківського бібліотечного інституту Василь Онисимович Третьак (1918-?), який виконував обов'язки заступника до грудня 1959 року і був звільнений у зв'язку з переведенням на іншу роботу (очолив книжковий магазин № 18 облкниготоргу).

Василу Онисимовичу довелося керувати процесами переміщення бібліотеки до будівлі по вул. Спортивній, 14, досить тривалий час виконувати функції директора (із-за тяжкої хвороби М.Ф. Гришко).

Потім трохи менше року (з 19.03.1960 по 15.02.1961) посаду заступника директора обласної бібліотеки імені О.М.Горького обіймала Лідія Іванівна Цибульська, яка до цього завідувала відділом методико-бібліографічної роботи обласної дитячої бібліотеки "Юний читач". Ініціатором її призначення на посаду була директор Галина Сергіївна Рябошапка (до 1959 р. керувала ОБД "Юний читач").

Кілька місяців у 1961 році (до призначення на посаду директора) функції заступника з наукової роботи довелося виконувати і Анатолію Івановичу Бальчерику.

На диво зовсім мало відомостей, крім дати призначення і звільнення, залишилося в архівних документах щодо Зіти Іванівни Дніпрової, яка працювала на цій посаді з березня 1961 року по лютий 1968 року та була звільнена у зв'язку з обранням її головою обласної профспілки працівників культури. Та саме на долю Зіти Іванівни, як заступника директора з наукової роботи, випав період реалізації завдань дуже важливої для бібліотечної галузі постанови ЦК КПРС "Про стан та заходи поліпшення бібліотечної справи в країні" (вересень 1959р.), організації роботи з відбору, збереження обов'язкового безкоштовного примірника всієї друкованої продукції, яка виходила на території області (1961 рік), перебудови структури бібліотеки у зв'язку

з отриманням статусу наукового закладу (1966 рік), створення редакційно-видавничої ради тощо.

На фото 1961 р. зліва направо:

Л.Г.Булай, З.І. Днірова, А.І.Бальцер, Л.І.Масленікова, С.В. Пономарьова

В останні дні лютого 1968 року в обласній бібліотеці імені О.М.Горького з'явився новий молодий, енергійний повний творчого завзяття та ідей заступник директора з наукової роботи. Це була Тамара Сергіївна Сукманова (1933-2005 рр.). Нелегким був життєвий шлях дитини війни, напівсироти (батько загинув у концтаборі) та попри все вона зуміла не тільки вистояти, подолати всі негаразди, вивчитися, але й зробити професійну кар'єру. Першим бойовим хрещенням Тамари Сергіївни на посту заступника стала організація республіканського семінару методистів обласних бібліотек Одеської зони (входили: Запорізька, Кіровоградська, Кримська, Одеська, Миколаївська, Херсонська області),

який проходив не лише на базі обласної бібліотеки імені О.Горького, але й бібліотек Гуляйпільського району (червень 1968 р.). Захід пройшов вдало і отримав високу оцінку Міністерства культури та всіх учасників. Т.С. Сукманова, маючи досвід роботи у заводській (феросплавний завод) та центральній науково-технічній бібліотеці, комсомольський гарт досить швидко влилася в новий колектив; активно зайнялася впровадженням нових форм і методів роботи, стала організатором і натхненником, всіх, як тепер би сказали, корпоративних свят.

Скільки довелося їй поїздити по області в ході підготовки до централізації мережі державних бібліотек. Скільки надлюдських зусиль, організаторських здібностей, жіночої чарівності доклала Тамара

Сергіївна до освоєння нового приміщення бібліотеки, його облаштування, створення комфортних умов для роботи читачів і персоналу. В якій чудовій атмосфері, завдячуючи їй, проходили зустрічі з відомими запоріжцями! Як радісно, весело, емоційно відбувалися засідання міжнародного клубу "Меридіан", душею якого була саме вона.

Тамару Сергіївну завжди відрізняли чуйність, увага до людей, їх проблем. Намагаючись допомогти колегам - і ветеранам, і молодим спеціалістам, і самотнім матерям, вона, не соромлячись, користувалася своїми особистими зв'язками, відшукувала різні шляхи подолання перешкод, і, як правило, знаходила вихід із найскладніших ситуацій. Мабуть не даремно найулюбленішою її піснею була "Пісня о тривожній молодості", вона допомагала їй і жити, і боротися, і перемогати.

Працювала Т.С. Сукманова на посаді заступника директора (з 1978 року вже з загальнобібліотечної роботи) до 1990 року. Вийшовши на заслужений відпочинок, вона не змогла розлучитися з бібліотекою і до останку трудилася у відділі абонементу.

Самовіддана праця Тамари Сергіївни відзначена ювілейною медаллю до 100-річчя від дня народження В.І.Леніна, чисельними Почесними грамотами Міністерства культури, місцевих органів влади, відзнакою Всесоюзного фонду Миру.

Не цуралася Т.С. Сукманова і місцевих ЗМІ, описуючи на їх сторінках краще з бібліотечної практики:

Сукманова Т.С. Враховуючи запити читачів // Запоріж. правда. - 1974. - 27 верес.

Сукманова Т.С. Святковий дарунок читачам // Комсом. Запоріжжя. - 1977. - 7 листоп.

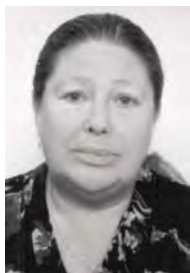
Сукманова Т.С. Бібліотека - читателям. // Индустр. Запорож. - 1979. - 31 окт.

Сукманова Т.С. Книга зовет. - Индустр. Запорож. - 1980. - 2 ноябрь.

Минулого незабутні сторінки: До 60-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні. -Запоріжжя: Поліграф, 2005. -35 с- Из змісту: Сукманова Т.С. Дети войны. Что мы о ней помним. - С. 24-25.

В 1978 році до штату бібліотеки вводиться ще одна посада заступника директора - із загальнобібліотечної роботи. Тоді ж за пропозицією А.І.Бальцера і Т.С.Сукманової на посаду заступника з наукової роботи призначають мене. Моя діяльність на цьому поприщі ветеранам бібліотеки, мабуть, найбільше запам'яталася запровадженням комплексної системи управління якістю праці (КСУЯП). Хоча нині цей досвід здається досить дивним, та свого часу саме він дозволив узгодити кількісні і якісні показники діяльності закладу з головними завданнями організації праці.

З 1990 року посади заступників директора із загальнобібліотечної роботи та наукової роботи і інформатизації відповідно обіймають Наталія Анатоліївна Курєєва та Людмила Федорівна Ізюмова. Їм зараз доводиться розв'язувати завдання, про які їхні попередники і гадки не мали. Змінилися часи, змінилися пріоритети і орієнтири, більші вимогливішими до якості і номенклатури послуг стали читачі (відтепер користувачі), поступово розширюється сфера інформаційного впливу закладу шляхом застосування онлайн-технологій, модернізується система організації обслуговування користувачів, активно вирішується стратегічне завдання розвитку закладу як важливого ресурсу духовного розвитку сучасного суспільства.

Обдаровані, талановиті, з "творчою іскрою", безмежно віддані своїй професії Наталія Анатоліївна та Людмила Федорівна роблять все можливе (а іноді і неможливе!) для того, щоб організувати колектив на втілення інновацій, запровадження передового досвіду, здійснення потрібних для суспільства справ.

Завдячуючи багато в чому їх зусиллям, бібліотека поступово адаптується до навколишніх змін, міняє свій імідж, розширює партнерські відносини з місцевими органами влади, національними культурними товариствами, міжнародними організаціями (фонд "Відродження", Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX), фундація Білла і Мелінди Гейтс), удосконалює організаційну культуру, трансформує науково-методичну та науково-дослідну діяльність.

Трудові досягнення Н.А.Курєєвої та Л.Ф. Ізюмової відзначені численними грамотами, Почесною відзнакою Міністерства культури і туризму "За багаторічну плідну працю у галузі культури". Вони – лауреати премії Запорізької обласної державної адміністрації у номінації "За досягнення у розвитку бібліотечної справи".

Попереду нас чекає ще багато планів, цікавих задумок, колективна реалізація яких забезпечить головну мету бібліотеки – створення повноцінного регіонального відкритого і доступного науково-дослідного, культурно-освітнього комплексу XXI століття, що здійснює діяльність в інтересах розвитку культури, науки, освіти запорожців. І це вже буде зовсім інша сторінка історії бібліотеки.

Листопад, 2010.

*Бубнова Нина Федоровна,
ветеран КУ "ЗОУНБ имени А.М.Горького" ЗОС
(1961-1970 гг. – каталогизатор, 1970-1978 гг. –
старший библиотекарь, главный библиотекарь
отдела обработки и каталогизации, 1983-1991
гг. – заведующая отделом обработки и
каталогизации)*

Мои дорогие заведующие

С Зоей Григорьевной Костырей и Ириной Григорьевной Бальцер я познакомилась еще до начала работы в нашей библиотеке. Это было на областном семинаре методистов районных библиотек (я тогда в период с 1956-1960гг. после Мелитопольского культпросветучилища работала методистом Каменко-Днепровской райбиблиотеки). Зоя Григорьевна читала консультацию по теме комплектования (она возглавляла отдел комплектования и обработки библиотеки), а Ирина Григорьевна (заведовала отделом абонемента) - по теме организации обслуживания читателей. Вместе с ними на семинаре была и старший библиотекарь отдела комплектования и обработки Ольга Васильевна Раевская (тема ее сообщения посвящалась систематизации документов). Как и подобает на любой лекции, слушатели по первому впечатлению невольно дорисовывают в мыслях социальный портрет лектора. Я, например, твердо уверовала, что Зоя Григорьевна, как квочка, высидивает дома кучу детей, мужа и бабушек в придачу. Такая уж она была беспокойная, озабоченная, куда-то спешащая и клохчущая. А Ольга Васильевна – наоборот: эдакая строгая классная дама, холодная и неприступная. И когда в 1961 г. я была принята на должность каталогизатора в отдел Зои Григорьевны, тогда и рассыпались мои фантазии. У Раевской семья: муж, трое детей. А Зоя Григорьевна – одинока, просто она такой беспокоенный, очень ответственно относящийся к своему делу человек. Её нерастраченные материнские чувства я сполна испытала на себе. Она действительно как наседка своими крыльями прикрывала меня от нападков старожиллов отдела, которые хотели осадить энтузиазм молодой выпускницы института (в 1961 г. я закончила ХГБИ), приехавшей из периферии и севшей сразу в кресло старшего библиотекаря. Опекала Зоя Григорьевна своей заботой и библиотекаря отдела Софью Борисовну Лазько, чьими руками было написано столько карточек, что сейчас копии в Генеральном каталоге – и добрая половина из них - её. Не разгибаясь сидела она по 8 часов, с перерывом на чай; от усталости в глазах рябило и от этого случались иногда потешные казусы, которые вспоминаются сейчас с улыбкой и легкой грустью. Например, карточка с описанием: "Борьба с яловостью коров от Павки

Корчагина до Олега Кошевого", и др. "шедевры".

Для меня Зоя Григорьевна навсегда осталась очень доброй, заботливой и любящей меня, искренне радовавшейся моим успехам, близко к сердцу принимавшей перипетию моей профессиональной и личной судьбы.

На том памятном областном семинаре Ирину Григорьевну Бальцер мы, методисты, ожидали с затаённым интересом: "Ну, какая же она, жена заведующего справочно-библиографическим отделом, единственного мужчины в коллективе библиотеки, да ещё и такого симпатичного?!" Когда увидели её, с полным удовлетворением отметили – красотоуля, достойна! Стройная, с русыми кудряшками, с белоснежной кожей лица и нежным румянцем во всю щеку! Говорила, чуть закинув голову назад и немного прикрывая глаза, быстро, чётко, уверенно.

На основании приказа Министерства культуры УССР от 26 января 1966 года с января 1967 г. в библиотеке на базе отдела комплектования и обработки создается два самостоятельных подразделения отдел комплектования (руководить им продолжала Зоя Григорьевна) и отдел обработки литературы и организации каталогов. Заведующей последнего назначена И.Г. Бальцер. Так Ирина Григорьевна стала моей заведующей. Отдел автономно живет уже 43 года и руководит им уже 5-я заведующая. Но в памяти всех сотрудников отдела, да и не только отдела, а всей библиотеки, всех наших коллег области, Ирина Григорьевна остаётся лучшей заведующей. Строгая, принципиальная, требовательная и внимательная, спуску не давала своим подопечным, но и в обиду – ни-ни. А о таком качестве как честность, причём патологически положительно, говорит вот такой маленький факт. В один из обеденных перерывов мы разбрелись по делам, а Ирина Григорьевна осталась одна в отделе, предупредив нас, что ей надо отработать должок – 15 минут. Приходим после перерыва, а наша Лёлочка (так мы ласково её называли) объявляет: "Вы думаете я отработала? Ничуть! Зачиталась книжкой. Долг за мной."

Ей присуще было огромное чувство сопереживания, участливости, заботливости. Она всегда помнила имена и даты рождения родных и близких своих сотрудников. Скольким своим коллегам и их родным она отдала частичку своей души, навещая и заботясь о них в больницах, дома, поддерживая в тяжкие минуты горя и потерь! Об этом могли рассказать и Ольга Давыдовна Флешлер, и Василиса Максимовна Ражкова, и моя мама и многие, многие, многие другие наши коллеги. А после того, как она так рано потеряла свою единственную дочечку, а вскорости и мужа, Ирина Григорьевна по 2-3 раза на месяц обходила могилы своих родных и конечно же Зюльки, Лаврентия Ильича, Веры Григоренко, моего Валерия Михайловича. Её душа переполнялась безмерным милосердием.

Двери квартиры Ирины Григорьевны всегда были открыты для всех, кто захотел бы прийти её поведать. Хлебосольная, приветливая,

общительная, отличная хозяйюшка: из воздуха, как говорится, могла накрыть стол, только придите к ней. Все последние жизненные силы она самоотверженно отдавала своему внуку, Леше, так рано лишившемуся родительской поддержки. Опекала, учила, наставляла, заменяла ему и маму, и папу, и бабушку.

Вот такие они во всем – настоящие, удивительно порядочные, глубоко преданные своему любимому делу, мои дорогие заведующие! Их связывала ещё и многолетняя человеческая дружба. Единодушие, общность интересов, уважение друг к другу делали эту дружбу чистой, светлой и прекрасной!

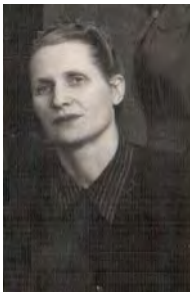
Вечная им память.

Июль 2010 г.

Примітка:

Зоя Григорівна Костиря (1924-1986) входить до плеяди старішого повоєнного покоління персоналу бібліотеки. З серпня 1944 р. по закінченню Мелітопольського культосвітнього технікуму працювала бібліотекарем, старшим бібліотекарем читальної зали, певний час очолювала цей структурний підрозділ. Із закінченням Московського державного бібліотечного інституту (заочно) з вересня 1951 р. призначена завідуючою відділом комплектування і обробки літератури, а після реорганізації структури закладу у 1967 р. керувала відділом комплектування (до 1983 р.).

Ольга Василівна Раєвська завідувала відділом комплектування і обробки літератури (1947-1950), пізніше (до виходу на пенсію у 1968 р.) обіймала посаду старшого бібліотекаря відділу обробки літератури і організації каталогів.

*Шкарупа Светлана Владимировна
журналист еженедельника "МИГ"*

Вся жизнь – на благо Книги

Галину Павловну Ратникову очень хорошо знают и уважают в библиотечной среде области. И не только благодаря тому, что она почти 50 лет своей жизни посвятила книге, из которых 43 бесменно трудится в самой крупной библиотеке региона - областной, а возглавляемый ею почти 30 лет отдел естественнонаучной, сельскохозяйственной и медицинской литературы, признан одним из лучших в учреждении. Но еще и потому, что несмотря на 70-летний юбилей, который Галина Павловна отмечает в этом году, она, по-прежнему, буквально фонтанирует идеями, энергией и к делу относится с не меньшим энтузиазмом, чем в самом начале своей карьеры.

Родилась Галина Ратникова в конце 1940 года в селе Веселое Запорожской области. Через год после окончания средней школы поступила в Мелитопольское училище культуры. Получив диплом о присвоении профессии библиотекаря, начала работать заведующей Московской сельской библиотекой в Червоноармейском (ныне Вольнянском) районе.

Сегодня мало кто представляет, что значило в те годы работать в сельской библиотеке. Обслуживать читателей, выдавать им книги, заполнять формуляры и записывать новые поступления - это понятно, это само собой. Но кроме того, работники сельских библиотек в обязательном порядке должны были посещать полевые станы, тракторные бригады, фермы - проводить среди селян политинформации и приобщать их к чтению. Галина Павловна занималась этой работой с огромным удовольствием. Приезжала в поле или в отдаленные села с газетами, книгами, читала последние новости "в мире и в стране", проводила беседы, отвечала на вопросы. А потом рассказывала о книгах, предлагала выбрать, что кому по душе. Тут же записывала "в библиотеку". Немного освоившись и разобравшись в аудитории, она уже составляла и привозила тематические подборки книг: механизаторам - одно, дояркам-хозяйшкам - другое. Самой большой популярностью среди селян в те годы пользовались книги прикладного содержания -

например, о том, как делать овощные заготовки на зиму или как научиться готовить вкусные обеды и закуски...

В 1967 году Галина Ратникова успешно окончила ХГБИ и тут же получила приглашение на работу в Запорожскую областную научную библиотеку им. А. М. Горького. В тот момент там как раз организовывался новый отдел - сельскохозяйственной литературы. Ей предложили в этом подразделении должность старшего библиотекаря. Галина Павловна, которая, несмотря на свои молодые годы (26 лет), уже имела большой опыт работы, два диплома, прекрасные знания и желание быть в авангарде библиотечного дела, тут же согласилась.

Ново созданный отдел возглавила Рита Абрамовна Шелленберг - настоящий профессионал. По словам Галины Павловны, она многому у нее научилась. Вместе они проработали 14 лет и очень сдружились. А потом Рита Абрамовна уехала в Германию, но связь друг с другом они не теряют и по сей день.

В 1981 году Галину Ратникову назначили заведующей отделом сельскохозяйственной литературы. Вот уже 29 лет она является его бессменным руководителем. Менялись времена, рушились экономические системы и формации, развивались новые технологии и науки, вместе с ними, стараясь не отставать ни на шаг, менялся и развивался отдел под управлением Галины Ратниковой.

В числе новых форм с читателями - проведение тематических дней. Только в этом, 2010 году, провели Дни эколога, геолога, туриста.

Еще одно очень успешное ноу-хау Галины Ратниковой - организация вначале клуба садоводов-огородников, а позже - и ландшафтного клуба. Последний, например, решили создать совместно с Центром занятости. Преподаватели центра обучают желающих специальности дизайнера по ландшафту. Отдел Галины Павловны предоставляет учебный зал и необходимую литературу для каждого занятия. Программа очень разнообразная - начиная с того, какие сезонные работы в саду необходимо проводить, как выбрать посадочный материал, и заканчивая созданием целостных ландшафтных композиций. Практические занятия проходят также непосредственно "на природе" - на острове Хортица, в дендропарках и т. п.

Кроме вышеизванного, отдел под руководством Галины Ратниковой организывает презентации новых изданий - по возможности с участием самих авторов; подключается к любой акции, если это дает возможность лишний раз заявить о себе и привлечь новых читателей. Так было, например, когда общественная организация по защите животных "Дай лапу, друг!", организовала в одном из холлов библиотеки выставку фотографий животных.

Вот так Галина Ратникова работает - всегда впереди, всегда готова принять что-то новое. Ее коллеги говорят, что как руководитель она крайне требовательна, а как человек - очень скромна. Долгое время она жила в общежитии, а затем получила комнату в коммуналке, где

живет и по сей день.

Своей семьи создать не получилось, и потому вся жизнь Галины Ратниковой - в работе, в библиотеке. Тут она и начальник, и учитель, и коллега, и подруга. Если нужно, сто инстанций обойдет, чтобы достать-таки новое издание для библиотеки. И проявит при этом потрясающее упорство и железный характер. Но в то же время и на капутнике с огоньком и юмором может выступить (последний раз она была "Мисс Осень"). Да и более преданного человека в дружбе тоже трудно найти. Как говорит Екатерина Ивановна Основа - одна из самых давних ее подруг, еще с техникума, - она с себя последнее снимет и отдаст, если кому-то нужна помощь...

Июль, 2010

Примітка:

Самовіддана праця Г.П. Ратнікової відзначена численними нагородами, серед яких почесне місце займає звання лауреата премії Запорізької обласної державної адміністрації у номінації "За досягнення у розвитку бібліотечної справи" (2010 рік).

*Мажара Людмила Єфремівна,
головний методист науково-методичного відділу
КЗ "ЗОУНБ імені О.М.Горького" ЗОР*

Коваль спеціалістів - Пономарьова Стелла Віталіївна

Стелла Віталіївна Пономарьова народилася 4 березня 1932 року в м. Запоріжжі. У 1941 р. була евакуйована з батьками до м. Новокузнецька Кемеровської області, а звідти – у м. Челябінськ, де закінчила середню школу. У 1950 р. вступила до Московського державного університету ім. М. Ломоносова на філологічний факультет за спеціальністю “Російська мова та література”. Після закінчення навчання повернулася до м. Запоріжжя і 3 роки працювала комплектувальником у Запорізькому обласному бібліотечному колекторі.

З 1961 року її професійна доля пов'язана із ОУНБ ім. О. М. Горького, куди її прийняли на посаду методиста. В той час завідуючою науково-методичним відділом була Ольга Давидівна Флейшлер, а методистом – Маргарита Абрамівна Шелленберг. Вже через кілька років, у 1964 р. Стелла Віталіївна була призначена на посаду завідуючої відділом.

С. В. Пономарьова віддала бібліотечній справі 44 роки і стала втіленням високого професіоналізму та інтелігентності. Вона стояла біля витоків централізації бібліотечної мережі і завжди наполегливо боролася за її збереження. Її знають у всіх районах області, адже Стелла Віталіївна об'їздила з методичною допомогою практично всі бібліотеки. Вона була чудовим керівником, гарним наставником, підготувала цілий ряд керівних кадрів. Її методичну школу пройшли колишній заступник начальника управління культури і туризму облдержадміністрації Л.І. Смиченко, директори обласних бібліотек І.П. Степаненко і О.П. Башкатова, заступник директора ОУНБ імені О.М. Горького Н.А. Курєєва, завідуючі відділами К.Я. Протасова, О.А. Савкіна, З.М. Сологубова (нині працює в Брянській ОУНБ Російської Федерації), завідувача бібліотекою ім. М. Вовчка Запорізької міської ЦБС М. М. Федосенко, колишній редактор головної книгозбірні В.І. Жук (нині покійна). А С.І. Артамонова (колишня завідувача відділом МБА), Л.О.Беляєва, Л.Ф.Ізюмова свого часу були практикантами науково-методичного відділу. Обдарованість, професіоналізм, глибокі знання і досвід Стелли Віталіївни високо цінуються колегами і донині. Серед тих, хто вдячний їй за професійне становлення і я, і Ліда Буцанова, і Наташа Шпак та інші..

Тактовна, уважна, дорброзичлива, з чудовим почуттям гумору, Стелла Віталіївна була для нас не тільки керівником, наставником, а й порадиником, рідною людиною. Ми ділили з нею і радощі, і горе – це більше, ніж співпраця. Між собою ми її досі називаємо її “Стеллочкою” – така вона м’якенька і лагідна. Під її крильцями хотілося схватися від усіх життєвих негараздів та неприємностей, хотілося бути схожою на неї, адже рідко кому вдається зберігати тактовність, витримку і доброзичливість у складних ситуаціях.

Ось рядки з інтерв’ю С.В. Пономарьової газеті клубу директорів ЦБС області “Клубок”:

С.В.! З яким настроєм Ви зустрічаєте День бібліотек?

Як у В. Вишневецького: “Меня и в праздник тянет в регионы”.

Якому виду транспорту Ви віддавали перевагу під час відраджень?

Мені доводилося ходити пішки, їздити кіньми, на мотоциклах, бензовозах, молоковозах і навіть у тюремному фургоні.

Ваші найприємніші спогади?

Круїз навколо Європи 1977 року і музей воскових фігур Мадам Тюсо в Лондоні, а також димова завіса над Ліворно, яка нагадала про рідне місто.

Ваші улюблені автори?

Меріме і Пушкін.

Яким політичним діячам Ви віддаєте перевагу?

Мені подобаються добре освічені політики, які нам’ятають про часи, коли вони ще не були політиками і користувалися бібліотеками.

Що Ви побажаєте колегам?

Чтоб жить всегда была б охота,

Подъема, творчества, полета,

Прорыва и прилива сил

И чтоб начальник Вас ценил.

Зараз (з 2005 р.) Стелла Віталіївна перебуває на заслуженому відпочинку.

Ми Вам, дорога Стелло Віталіївно, бажаємо гарного, повноцінного відпочинку, міцного здоров’я, “правильного” тиску і легкої ходи. Нехай надвечір’я Вашого життя буде теплим і лагідним.

Нагороджена медалями “Ветеран праці”, “До 100-річчя від дня народження В.І. Леніна”, численними грамотами Міністерства культури, місцевих органів влади.

Листопад, 2010

*Мажара Людмила Єфремівна,
головний методист
науково-методичного відділу
КЗ "ЗОУНБ імені О.М.Горького" ЗОР*

Головний координатор: Ганна Опанасівна Чуланова

Ганна Опанасівна Чуланова народилася 12 грудня 1929 р. в Білгородській області Російської Федерації. Закінчила Харківський бібліотечний інститут і отримала направлення в Михайлівську районну бібліотеку Запорізької області, де з 1961 по 1965 р. працювала завідуючою. Там її ділові якості помітили працівники обласної книгозбірні і запросили обійняти посаду методиста. Це було надзвичайно важливо для методичного відділу, оскільки ніхто з тодішніх працівників не мав практичного досвіду роботи в масових бібліотеках. Жінка не побоялася

змін, переїхала до Запоріжжя, деякий час орендувала квартиру, а потім отримала власну. Так і залишилася в Україні.

З листопада 1967 р. по 1984 р. Ганна Опанасівна працювала головним бібліотекарем з координації діяльності бібліотек різних систем і відомств. Зараз, коли така посада відсутня, ми відчуваємо значущість цієї справи. Ганна Опанасівна керувала Міжвідомчою радою з питань координації, без особливих проблем збирала основні дані про роботу більше ніж 1000 книгозбірень області, знала особисто багатьох бібліотечних працівників.

Вона була активною громадською діячкою, певний час очолювала первинний осередок КПРС. При цьому на все, що відбувалося, мала свій власний погляд, який досить часто відрізнявся від загальноприйнятого. Задає С.В. Пономарьова: "Для Ганни Опанасівни на той час було характерне трохи іронічне ставлення до дійсності. Те, що викликало в інших надмірне захоплення або гнів, вона сприймала спокійно, іноді насмішувато. Насправді ж за її скепсисом ховалося добре і уважне ставлення до людей. Аня добре товаришувала з Люсею Яковенко, яка прийшла працювати до нас з Василівської районної бібліотеки, та її сестрою Ніною. Вони жили неподалік і часто зустрічалися у вільний час. З великою симпатією вона ставилася до молодих працівників. Пам'ятаю, як розповідаючи про номер художньої самодіяльності у виконанні Л. Буцанової і Н. Християнич, вона сказала: "Вийшли вони на сцену, обидві

неймовірно красиві і талановиті”.

А ще Ганна Опанасівна кохалася у квітах. Вона ніколи не викидала слабку або хвору рослину, терпляче доглядала її до повного одужання – поливала, підпушувала, вмовляла. Кожна квітка у неї мала своє ім'я – Чахлик, Наталчине волосся, Дракоша... Квіти відповідали їй взаємністю – цвіли довго і пишно. Тоді наш відділ був одним з найзеленіших в бібліотеці.

Ганна Опанасівна була надзвичайно комфортною у спілкуванні людиною. Завжди спокійна, врівноважена, вона робила свою справу ґрунтовно і без метушні. Не переймалася матеріальними негараздами, і, вийшовши на пенсію, ніколи не скаржилася на нестачу грошей. А ще - залишалася гостинною, привітною і найоптимістичнішою з нас. Кожного дня народження вона чекала на нас. Цього дня ми зустрічалися, обмінювалися новинами. Для Ганни Опанасівни це був місток, що з'єднував її з Бібліотекою, а для нас - джерело уявлень про майбутнє, яке не лякає...

*На жаль, Ганни Опанасівни вже немає серед нас. Вона тихо відійшла у небуття 22 серпня 2010 р. Нам не вистачає її голосу, особливого затишку душі, неквапного та іронічного світосприйняття.
Листопад, 2010 р.*

Примітка:

Посада головного бібліотекаря з координаційної діяльності бібліотек різних систем і відомств була введена в штат бібліотеки у 1961 році у відповідності до Постанови ЦК КПРС "Про стан і заходи поліпшення бібліотечної справи в країні" (1959 р.). До Г.О. Чуланової її обіймали Л.Г.Булай, Л.І. Масленікова.

*Маслова Марина Володимирівна,
завідувач інформаційно-бібліографічного відділу
КЗ "ЗОУНБ імені О.М.Горького" ЗОР*

***Любов Олексіївна Беляєва:
керівник, наставник, колега.***

Справжній професіонал, подвижник бібліотечної справи, мудрий наставник... Саме такі слова можна сказати про Любов Олексіївну Беляєву.

Бібліотека увійшла в життя Любові Олексіївни з юності, і ось вже більше ніж 40 років це не просто місце її роботи, а розрада для душі, сенс життя.

Народилася Любов Олексіївна 4 вересня 1947 року в с. Ольгіно Горностаївського району Херсонської області в учительській родині. Все своє дитинство та юність провела у живописному с. Іванівка Кам'янсько - Дніпровського району Запорізької області, куди згодом переїхали батьки. Саме там

вперше вона познайомилась із професією бібліотекаря, почавши трудову діяльність в Іванівській шкільній бібліотеці .

Потім - навчання у Харківському державному інституті культури, з 1970 року і по цей час - плідна праця у ЗОУНБ ім. Горького спочатку на посаді бібліографа у ДБВ, потім - старшого, згодом - головного, сходинка за сходинкою підіймалася все вище.

Відданість справі, бажання передати свою зацікавленість іншим не лишилися непоміченими. У 1978 році вона очолила відділ інформації з питань культури і мистецтва, а з липня 1979 по 2009- інформаційно-бібліографічний відділ.

Як умілий організатор, висококваліфікований спеціаліст, вимогливий до себе і до підлеглих, вона немало зробила для поліпшення діяльності відділу, який і зараз стабільно працює та виконує поставлені плани та завдання.

Завдячуючи її кропіткій праці, сектор краєзнавчої роботи (був у структурі ДБВ), переріс у повноцінний відділ та відокремився у 2002 році з чудовим колективом однодумців, які шлях свого професійного становлення пройшли під її уважним керівництвом.

У доробку Любові Олексіївни багато доповідей і консультацій із різних аспектів та напрямів бібліографічної діяльності. Всі вони нестандартні, цікаві, розкривають широкий діапазон проблем бібліографічного обслуговування. Фахівці надовго запам'ятали семінари

та круглі столи, які проводила Любов Олексіївна для бібліографів бібліотек різних систем і відомств.

Вона відчуває найновіші віяння у бібліотечній справі, процесах роботи бібліотек різних рівнів та вносить реальні пропозиції щодо їх використання у діяльності відділу. Саме вона свого часу, вивчивши досвід інших бібліотек, була ініціатором створення сервісної служби "Віртуальна довідка", яка з кожним роком все більше користується популярністю серед віддалених користувачів.

За її керування була освоєна інформаційно-пошукова система "УФД/Бібліотека", бібліографи стали заносити до Електронного каталогу описи статей із періодичних видань та активно використовувати її можливості при виконанні бібліографічних запитів. З 2006 року бібліотека приймає активну участь у Корпоративному об'єднанні найбільших бібліотек міста зі створення інформаційних ресурсів.

Багато років Любов Олексіївна очолювала профспілковий комітет ЗОУНБ і запам'яталась як чуйна, уважна до проблем кожного, справедлива людина.

Набутий за десятиліття професійний досвід, життєву мудрість вона щедро передає молодим співробітникам, виховуючи їх на кращих традиціях бібліотечного життя.

Діяльність Любові Олексіївни Бляєвої неодноразово відзначалася почесними грамотами Міністерства культури і туризму України, місцевих органів влади.

Компетентність і високий професіоналізм, людські якості забезпечують їй авторитет і повагу у колективі, служать яскравим прикладом для молодих фахівців.

Жовтень, 2010 р.

*Мажара Людмила Ефремовна,
главный методист
КУ «ЗОУНБ им. А.М. Горького» ЗОС*

Размышления над тетрадью учета методической работы

*Листая старую тетрадь
Родного мне методотдела,
Я тщетно силилась понять,
Где мог он силы только брать
Для продолжения бибдела.*

*А пожелтевшие листы –
Свидетели былых мгновений:
«Я еду в Каменку, а ты
Посадишь в НМО цветы
На радость новым поколениям».*

*Вот Рита Шелленберг. Она
Писала эту методичку.
Была тогда еще страна
Сильна, богата и цела,
Но перевернута страничка.*

*О, методисты тех времен,
Вы так мечтали, так старались!
И слышен колокольный звон,
Но не вернет ушедших он –
В тетрадке имена остались.*

*Мы снова заведем тетрадь,
Мелькнут в потоке наши лица.
И будем ездить и писать,
Мечтать, стараться и ...опять
Заполним прошлого страницу.*

2001г.

Степаненко Инна Павловна,
директор
КУ «ЗОУНБ им. А.М. Горького» ЗОС
(методист 1970 – 1977 годы)

Методисты былых времен

1943 – 1950 гг. первым методистом восстанавливаемой библиотеки был Халява Степан Никонович (1914 - ?). В 1944 году его назначили уже заведующим методическим кабинетом (до 1946 года в функции этого структурного подразделения входила и справочно-библиографическая работа).

"...Степан Никонович Халява окончил Харьковский государственный библиотечный институт, беспартийный. Совместно со своим заместителем старшим методистом тов. Куницкой, которая прекрасно знает все районы Запорожской области, он проводит большую методическую работу, привлекая все отделы областной библиотеки".¹⁹ Других данных о Степане Никоновиче, к сожалению, в архивных документах не сохранилось.

В послевоенные годы (1947 – 1949 гг.) методистами были и Ирина Григорьевна Бальцер (в девичестве Лаврентьева), и Галина

¹⁹ / Запорожская областная библиотека имени А.М. Горького: обзор работы составленный Т.Н. Диковой. – Ленинград. – 1951. – С. 56 – 73 (разд. 17 Работа методического кабинета).

Захаровна Лашук (будущий директор областной библиотеки для детей «Юный читатель»). Собственно тогда без преувеличения методистами являлись фактически все специалисты Горьковки, причем длительность их выездов на места составляла от 7 до 10 дней! Бывало, что в библиотеке оставалось на рабочих местах 5-8 человек (из 15 специалистов), а приказы директора М.Ф. Гришко того времени преимущественно касаются командировок персонала.

0 – 60
годы.
Руководит
методическим
кабинетом
Ольга
Давыдовна
Флешнер.
Именно
о
ей
довелось
заниматься
в

1955 – 1956 годах организацией библиотечного ученичества по специальной 12-и месячной программе, разработанной Министерством культуры Украинской ССР, на базе областной библиотеки имени А. Горького. Это был прототип курсов повышения квалификации, своеобразие ученичества заключалось в том, что обучение проходили

только будущие библиотекари, т. е. люди не имеющие специального образования.

Удивительно, но нам не удалось отыскать ни единой фотографии О.Д. Флешнер. А ведь она проработала в библиотеке около 15 лет, из них почти 10 - в должности заведующей метокабинетом.

В 1952 году после окончания Харьковского государственного библиотечного института в должности методиста по направлению начала трудиться Маргарита Абрамовна

Шелленберг. До сих пор в архиве библиотеки хранятся методические материалы, разработанные Маргаритой Абрамовной в помощь работникам районных, сельских библиотек области, а строки книг приказов раскрывают географию ее выездов на семинары, совещания с целью проверки деятельности библиотечных учреждений и самостоятельно, и в составе различных комплексных бригад обкома компартии (такие мероприятия в те времена практиковались очень широко).

Учитывая высокий профессионализм, значительный практический опыт, авторитет М.А. Шелленберг, в 1967 году ее назначают заведующей вновьобразованным отделом обслуживания специалистов сельского хозяйства. На этой должности она проработала до ухода на заслуженный отдых (1981 год). Во многом благодаря именно традициям, заложенным Маргаритой Абрамовной, это структурное подразделение библиотеки, изменяясь со временем, по-прежнему остается в авангарде всего нового и передового. И сейчас, проживая в далеком зарубежье (г. Гамбург, Германия), Риточка, как ее ласково называли друзья и коллеги, постоянно интересуется жизнью коллектива, с которым ее связывает почти 32 года совместной работы, искренней, человеческой дружбы.

В 1958 году в штат библиотеки дополнительно вводится еще одна единица методиста. Занимали эту должность Л.Я. Василенко, Л.Г. Булай, а с марта 1961 года – С.В. Пономарева. В это время О.Д. Флешнер на посту заведующей методкабинетом заменила Лидия Григорьевна Булай, а начиная с конца 1964 года этим структурным подразделением, реорганизованным в январе в методический отдел, бессменно в течении 41 года руководила Стелла Витальевна Пономарева.

Слева направо: С.В.Пономарева, Л.Г.Булай, Л.И. Масленикова
70-80-е годы. Штат (уже научно-методического с 1966 года) отдела увеличивается численно и пополняется «молодой порослью», как называл Анатолий Иванович Бальцер выпускник Харьковского государственного института культуры 1967 года Людмилу Ивановну Жиденову (Смыченко) и Нину Ильиничну Петрову (Измалкову)²⁰, приехавших в ОУНБ имени А. Горького по направлению Минкультуры.

Чуть позже в 1968 году (буквально в день своего рождения – 20 апреля) в коллективе появилась Валентина Ивановна Жук (до этого четыре года работала после окончания ХГИК в г. Умани). Она была личностью неординарной, обладала определенным литературным талантом. Именно поэтому ее включили в состав научно-редакционной группы областной редколлегии по подготовке тома (на украинском и русском языках) «Запорожская область» из серии «История городов и сел Украинской ССР» (70-80 годы). Кстати, эта книга до сих пор является одним из важнейших источников для читателей изучающих историю края. В дальнейшем до конца жизни (умерла 17.10. 2005г.) Валентина Ивановна работала ведущим редактором библиотеки. Большая часть библиографических пособий, методических материалов конца XX начала XXI веков ЗОУНБ им. А. Горького выходила в печать под ее редактированием. А какие замечательные стенные газеты готовила она к праздникам коллектива! Сколько души вкладывала в свои статьи, стихи! Вот одно из её четверостиший:

В трудный час, но перепутать лет
На подмогу совести своей
Мы зовём бывшее нам совет,
Мы зовём из прошлого друзей:

²⁰/ В 1978 г. Л.Смыченко возглавила вновь созданный отдел литературы по вопросам искусства, затем работала директором областного библиотечного коллектора, заместителем начальника областного управления культуры и искусства. Н.Измалкова трудилась в отделе основного книгохранения библиотеки (старшим, главным библиотекарем).

В начале 1969 года в научно-методический отдел пришла Клавдия Яковлевна Назаренко (Протасова), которая ранее работала методистом Гуляйпольской районной библиотеки, одной из лучших в области. Быть методистом – истинное призвание Клавдии Яковлевны. Она умела свои теоретические знания, практический опыт и навыки четко, доходчиво и понятно донести до своих слушателей – коллег из районных и сельских библиотек. Ещё одним

изумительным талантом обладала К.Я.Протасова – талантом наставничества. До сих пор помню свой первый выезд в Черниговский район под ее патронатом (середина августа 1970 года). Для молодого специалиста без практики и с минимальной теоретической подготовкой (курс методической работы в вузе занимал всего несколько часов) все было новым, неизвестным и даже страшным. И если бы не человеческие и профессиональные качества Клавдии Яковлевны, ее умение контактировать с людьми, находить общий язык со всеми, то я вряд ли бы состоялась как методист. Одной из первых в тогдашнем составе методотдела она начала сотрудничать с областным радио, расширяя, таким образом, сферу влияния регионального методического центра. Ее инициативность, способность чувствовать новое, острое желание внедрять в практику передовой опыт, личное обаяние способствовали быстрому продвижению по службе, причем уже несколько в другом качестве. В 1978 году Клавдия Яковлевна Протасова возглавила совершенно новый для ОУНБ участок – читальный зал периодики и новых поступлений, а потом с 1982 года вплоть до переезда на новое местожительство в 2003 году – заведовала одним из самых крупных структурных подразделений – отделом читальных залов.

С этим периодом развития отдела связано и начало моей трудовой биографии, а также О.П. Колодяжной (Башикатовой), Е.А. Ермаковой (Савкиной), Л.И. Буцановой (Педак). Это были удивительные времена совершенствования организации библиотечного обслуживания населения, науки и производства, усиления межведомственного взаимодействия и кооперации, централизации библиотек системы Министерства культуры, внедрения библиотечно-библиографической классификации, стандартов в области библиотечного дела и библиографии. Сотрудники отдела осуществляли в год более 100 выездов на места. Особенно памятны посещения полевых станов, животноводческих ферм, тракторных бригад с целью изучения библиотечного обслуживания производственных участков. А были еще и областные семинары, практикумы, занятия школ передового опыта, кустовые совещания по различным вопросам (от организаций книжных фондов до организации пропаганды литературы, расширения влияния

библиотек на все сферы жизни края), подготовка методических материалов, консультаций.

Методотдел декабрь 1972 г.
Методотдел октябрь, 1976 г.

(сидят слева направо: В.И.Жук, С.В.Пономарева, Н.И.Измалкова, О.П.Баишкатова; стоят слева направо: Т.Н.Згурская; стоят слева направо: Е.А.Савкина, К.Я.Протасова, И.П.Степаненко, Л.И.Смыченко)
И.П. Степаненко, Л.И.Смыченко)

Спустя несколько лет поколение методистов 80-х (их численность увеличилась до 9-ти человек) пополнили молодые специалисты Н.А. Осетрова (Купреева), Н.А. Шпак, Л.Е. Мажара, М.Н. Федосенко. Следует сказать, что этот период, пожалуй, был самым стабильным в деятельности библиотек вообще и в организации методического руководства в частности: эффективно действовали ЦБС, планомерно пополнялись книжные фонды, укреплялась

материально-техническая база, действовала целостная система подготовки и переподготовки библиотечных кадров. Осваиваясь в трудовом

коллективе, методисты овладевали на практике избранной профессией, впитывали, как губки, опыт старших коллег, одновременно заражали своей кипучей энергией, творческим подходом и оригинальными решениями умудренных сотоварищей. Не упускали они и шанса для развития своих индивидуальных способностей. На всех общебиблиотечных капустниках, посвященных новогодним праздникам, 8 Марта, юбилеям, коллектив библиотеки с нетерпением ожидал представление именно девочек из НМО. Юные, красивые, талантливые они пели под гитару, разыгрывали различные миниспектакли и скетчи, веселились и веселили от души.

На фото: Л.П.Подлепян и Н.А.Купреева
На фото: Л.Е.Мажара, Н.А.Шпак, Н.А.Купреева

90 – 2000 годы. Время кардинальных перемен в стране, демократизации общества, возрождения национального самосознания, становления независимой Украины, социально-экономических изменений, а, следовательно, время трансформации основных направлений научно-методической деятельности библиотек. Штат НМО ведущей библиотеки Запорожского края постепенно снова уменьшился до 3-х человек, на плечи которых и легла сложная работа по перестройке методической поддержки библиотек области. И теперь уже новые

*поколения методистов, сохраняя лучшие традиции своих предшественников, создают собственную версию влияния на процесс инновационных изменений в библиотечных учреждениях региона.
Ноябрь, 2010 г.*

*Кійко Олена Михайлівна,
завідуюча відділом документів
на іноземних мовах.
КЗ "ЗОУНБ імені О.М.Горького" ЗОР*

***Перший керівник відділу документів на
іноземних мовах***

*Фаїна Євсейвна Пісецька
(28.10.1948) - завідуюча відділом
літератури на іноземних мовах (1973-
2002).*

*Після закінчення у 1969 р.
факультету іноземних мов Запорізького
державного педагогічного інституту
практично одразу почала працювати у
бібліотеці ім. О.М. Горького. І це не дивно,
адже любов до книги і бібліотеки
передалася їй від матері, Сарі Ізраїлевни
Меламуд, яка довгі роки працювала
бібліотекарем.*

*Невдовзі, у 1973 році, Фаїна
Євсейвна очолила новостворений відділ
літератури на іноземних мовах, який
почав своє самостійне життя. Саме
завдяки Фаїні Євсейвні Пісецькій, яка цілеспрямовано і наполегливо
працювала над формуванням фонду відділу від самого початку, ми маємо
сьогодні таку багату колекцію видань іноземними мовами. Склад
працівників неодноразово змінювався, але завдяки авторитету та
професіоналізму Фаїни Євсейвни у відділі завжди зберігалася тепла і
доброзичлива атмосфера, яка приваблювала читачів. З "Тетради
предложений по улучшению работы отдела литературы на иностранных
языках" (1984-86гг.): 18.01.1984г. Ермакова В.Н.- старший
преподаватель ЗМИ: "...Работая в зале, получаешь... эстетическое и
эмоциональное удовлетворение от общего рабочего микроклимата:
доброжелательности, желания помочь, вникнуть в проблему, быстро и
квалифицировано обслужить читателя..."; 12.03.1986 г. Зав. кафедрой
английского языка Запорожского университета Ю.А. Зацный: "...
Сотрудников отдела всегда отличает внимательное, искренне-
доброжелательное отношение к читателям".*

Під керівництвом Фаїни Євсейвни у відділі проводилась активна масова робота, діяв клуб інтернаціональних зустрічей "Меридіан", курси з вивчення іноземних мов. Фаїна Євсейвна Пісецька приймала активну участь у роботі, була головою ради трудового колективу бібліотеки ім. О.М. Горького. Неодноразово нагороджувалась грамотами управління культури, адміністрації бібліотеки.

Сьогодні, знаходячись у далекому зарубіжжі (Німеччина), Фаїна Євсейвна постійно тримає руку на пульсі життя відділу і бібліотеки: веде активне листування, телефонує колегам, надсилає вітання у свята та дні народження.

Грудень, 2010

***Галерея портретів ветеранів бібліотеки, життєпис яких,
не відображений у нарисах даної збірки***

Бабенко Меланія Семенівна (1924 р.н.), після закінчення Харківського бібліотечного інституту (1950 р.) працювала на посаді старшого бібліотекаря відділу читальних залів, а з 1977 по 1998 р. – у відділі основного книгозберігання (старшим бібліотекарем, головним бібліотекарем).

Богуславська Клавдія Володимирівна (1928-2010) – працювала в бібліотеці з 1952 по 1994 рр. В період з 1969 по 1984 рр. очолювала відділ основного книгозберігання. Під її безпосереднім керівництвом здійснювалося переведення книжкового фонду закладу на форматно-інвентарну розстановку.

Дюкарева Віра Дмитрівна (1955 р.н.) пропрацювала у бібліотеці 35 років. Трудову діяльність почала з посади молодшого бібліотекаря відділу статистичного обліку і контролю (1975 р.). З часом закінчила заочно КДІК і у 1983 р. була призначена завідуючою цим структурним підрозділом.

Зайцева Марія Михайлівна (1947 р.н.), працювала на посадах бібліотекаря, провідного бібліотекаря відділу комплектування (1976-2008 рр.).

Закарлюка Лідія Василівна (1938 р.н.), працює з 1973 року у відділі обробки документів і організації каталогів на посадах старшого бібліотекаря, бібліотекаря I категорії, займається процесом технічної обробки літератури.

Киценко Поліна Тимофіївна (1924 - ?), з 1957 по 1969 рр. працювала старшим бібліотекарем, завідувала патентним відділом, 1985-1993 рр. – головний бібліотекар відділу обробки літератури і каталогізації.

Кійко Світлана Пантелеймонівна (1936 р.н.), в ЗОУНБ імені О.Горького працювала з 1981 року: бібліотекар відділу абонементів, завідувач відділу інформації з питань культури та мистецтва (1982 р.), після виходу на пенсію до 2009 року бібліограф I категорії довідково-бібліографічного відділу.

Зачинатель династії Кійко в бібліотеці.

Кончина Тетяна Олександрівна (1955-2009). Працювала в бібліотеці з 1985 р. у довідково-бібліографічному відділі, читальній залі, з 2000-2009рр. - провідний бібліотекар відділу обробки документів і каталогізації.

Костіна Любов Антонівна (1947 р.н.) після закінчення ХДІК (1973 р.) 21 рік пропрацювала у відділі патентно-технічної (пізніше з 1978 р. технічної літератури) на посадах старшого бібліотекаря, головного бібліотекаря. Після невеликої перерви (1994-1997 рр.) повернулася до бібліотеки і трудилася у відділі читальних залів до 2009 р.

Крутькова Надія Іванівна (1954-2005). Працювала з 1975 р. на посадах бібліотекаря патентно-технічного відділу, старшого бібліотекаря відділу абонементу (з 1978 р.), головного бібліотекаря цього ж відділу (1980-2005рр.).

Кулик Клавдія Федорівна (1922 - ?), працювала в бібліотеці в період з 1960 по 1980 рр. на посадах старшого бібліотекаря читального залу, завідувача сектором обмінно-резервного фонду. Тривалий час очолювала парторганізацію Бібліотеки. Ветеран Великої Вітчизняної війни (учасник бойових дій).

Левіна Любов Григорівна (1919-2007), працювала у відділі комплектування у період з 1966 по 1991 рік на посадах бібліотекаря, старшого бібліотекаря.

Манько Юлія Григорівна (1938), працює з 1962 року спочатку на посаді помічника бібліотекаря патентно-технічного відділу, а потім старшого бібліотекаря, редактора відділу обробки документів і організації каталогів.

Мєлєхова Наталія Анатоліївна (1961-2008). Працювала у бібліотеці з 1980 р. на посаді бібліотекаря відділу обробки літератури і каталогізації. З часом професійна підготовка (заочно закінчила ХДІК) дозволила їй обіймати посади провідного, головного бібліотекаря відділу. У 2004 р. очолила структурний підрозділ.

Русова Віра Олександрівна (1945 р.н.), працює в ЗОУНБ імені О.М.Горького з 1973 року (бібліотекар відділу абонементу, старший бібліотекар відділів документів на іноземних мовах, комплектування). З 1983 року очолює відділ комплектування (нині формування документного фонду).

Соколова Елеонора Йосипівна (1924 р.н.). З ОУНБ імені О.М.Горького доля пов'язала її з 1969 року (старший бібліотекар відділу обробки літератури і каталогізації), з 1976 року призначена на посаду головного бібліотекаря відділу абонементу. Після виходу на пенсію продовжувала працювати до 2005 р.

Тюленєва Світлана Миколаївна (1945 р.н.) працює в бібліотеці з 1966 р. Трудову діяльність почала з посади молодшого бібліотекаря. По закінченні КДІК (заочно) призначається на посаду старшого бібліотекаря відділу абонементу. Пізніше любов до мистецтва привела її до знову створеного відділу літератури з питань мистецтв (1978р.), з яким і пов'язана її подальша професійна доля. Обіймає посаду

провідного бібліотекаря.

Хватікова Лариса Михайлівна (1946-2007).

Педагог за освітою, але більшу частину життя (понад 31 рік) присвятила бібліотечній справі, працювала з 1978 р. у відділі літератури з питань мистецтва на посаді старшого бібліотекаря, завідувача сектором.

Шpileва Валентина Іванівна (1954 р.н.)

працює в бібліотеці з 1975 р. Вся трудова біографія пов'язана з найбільшим та найстарішим структурним підрозділом бібліотеки – відділом абонементу, який очолює з 1979 р.